

KUŞCUBAŞI EŞREF SENCER BEY VE BATI TRAKYA TÜRK CUMHURİYETİ

Dr. Yaşar ERTÜRK*

Öz

Osmanlı tarihinin en dramatik dönemi olan 1912 yılı Balkan Savaşı, devletin yükselme ve imparatorluk dönemindeki idealinden en keskin şekilde geri dönüşü ve hatta İstanbul'u saymazsak Avrupa'dan çıkarılması demektir. Her iki Roma'nın imparatoru olmayı hedefleyen Fatih Mehmet veya muhteşem Süleyman'ın at koşturduğu bu toprakları, 500 yıl idaresinde tutan ve bu idare sayesinde millet olarak kalabilen eski tebaası tarafından, Osmanlı Devleti ağır bir yenilgiye uğratarak, İstanbul Çatalca'ya kadar geri çekilmek zorunda kalmıştır. Beş yüzyıl Balkanları yurt edinen Türkler ve Müslümanlar için bu yenilginin dramı hala hafızalarda tazeliğini korumaktadır.

Osmanlı mirasını paylaşamayan Balkan Devletleri arasında başlayan İkinci Balkan Savaşı'na Osmanlı Devleti'nin de katılımıyla Edirne ve Doğu Trakya geri alındı. Bütün cephelerde yenilen Bulgarların işgalinde olan Batı Trakya'da ise nüfusun büyük çoğunluğunu Türk ve Müslümanlar teşkil ediyordu. Yenilginin acısını bu zavallı silahsız halktan çıkaran Bulgarlara karşı başlatılan milis hareket ile Batı Trakya'da kısa sürede başarıya ulaşıldı. Milis harbini iyi bilen ve daha sonra Teşkilat-ı Mahsusa'yı oluşturacak kadronun teşkil ettiği kuvvetlerin başında da Kuşçubaşı Eşref bulunmaktaydı.

Milis kuvvetlerin bu başarıdan Bulgarlar kadar Osmanlı idaresi de rahatsız olunca, 1913'de Batı Trakya Türk Cumhuriyeti bağımsızlığını ilan etti. 56 gün yaşayabilen bu devlet, Osmanlı Devleti ve Bulgaristan tarafından söndürüldü.

Anahtar kelimeler: Batı Trakya Türk Cumhuriyeti, Kuşçubaşı Eşref, Süleyman Askeri Bey, Enver Bey.

* Emekli Topçu Albay, y.erturk.65@gmail.com

Abstract

Western Thrace Turkish Republic and Kuşçubaşı Eşref

The 1912 Balkan War, the most dramatic period in Ottoman History, is considered the most important event in the gradual decline of the Empire, leading to the retreat from Europe, with the exception of Istanbul. The Ottoman government which had ruled this territory, which Mehmet the Conqueror had aimed to be the Emperor of the two Roman states and Suleiman the Magnificent had dominated, was forced by ex-subjects to retreat to Catalca near Istanbul. The tragedy of this drastic defeat is still fresh in the memories of Turkish and Muslim people who had lived in the Balkans for 500 years.

When the Second Balkan War erupted among the Balkan states that could not share the Ottoman heritage, the Ottoman State took back Edirne and Eastern Thrace by getting involved in the War. The Western Thrace, with a population consisting mostly of Turks and Muslims, was occupied by Bulgarians who were defeated at other fronts. A militia action in Western Thrace succeeded against Bulgarian forces, who in turn took revenge against these unarmed civilians. Kuşçubaşı Eşref, who knew the war tactics well, commanded the militia forces, and he would later establish "Teskilat-ı Mahsusa" (Intelligence Agency).

When Kuşçubaşı Eşref's military success annoyed the Ottoman Government as well as the Bulgarians, he declared his independence by establishing the Western Thrace Turkish Republic, but the new state lasted for only 56 days due to pressures from the Ottomans and Bulgarians.

Key words: Western Thrace Turkish Republic, Kuscubasi Esref, Suleiman Military Beg, Enver Beg.

Giriş

Osmanlı Devleti için tarihteki önemli dönüm noktalarından biri de, Kutsal İttifaka (Avusturya İmparatorluğu, Venedik, Lehistan ve Rusya) karşı yaptığı ve kaybettiği savaşın sonunda 26 Ocak 1699'da imzaladığı Küçük Karlofça Antlaşması'dır. 1699 tarihi, Osmanlı için hem gerileme döneminin başlangıcı hem de Avrupa'da önemli miktarda toprak kaybı idi. Bu antlaşmayla Avusturya İmparatorluğu; Banat ve Temeşvar hariç bütün Macaristan ve Erdal Beyliği'ni, Lehistan; Ukrayna ve Podolya'yı, Venedik; Mora ve Dalmaçya kıyılarını ele geçirdiler.¹ Rusya'da, Balkanlar ve Kafkasya'da "Panslavizm" (Slav birliği) politikalarını Osmanlı Devleti'ne dayatarak, özellikle Balkanları hızla Slavlaştırmak ve İstanbul'u alarak tarihi ideallerini gerçekleştirmenin önü açılmış oldu. Avrupa'da ve Kafkasya'da Ruslar karşısında geri çekilen ve iç işlerinde her reform teşebbüsünde yeni bir Rus dalgasıyla karşılaşan Osmanlı Devleti, iç dina-

¹ www.wikipedia.org/wiki/1K%C3%BC3%A7%BCK_kaynarca_Antla%C5%9Fmas5C4%B1

miklerindeki heterojen yapı ve Fransız İhtilalı'nın etkisiyle ortaya çıkan milliyetçilik ve ulusalcılık, devleti kaçınılmaz sona doğru yaklaştırmaktaydı.² Osmanlıya karşı devam eden Rus dalgası ve Ruslara süregelen savaşlardan en önemlisi ise tarihte; "93 Harbi" olarak telakki edilen ve 19'uncu yüzyılda Osmanlı Devleti ile Rusya'yı dördüncü defa karşı karşıya getiren "1877-1878 Osmanlı Rus Savaşı"dır. Bu savaş, hem Batı Cephesi (Tuna Cephesi) hem de Doğu Cephesi (Kafkasya Cephesi)'nde Osmanlı Devleti için büyük bir yıkım olmuştur. 93 Harbi'nde Osmanlı Devleti neredeyse Avrupa topraklarının tamamını kaybetmiş, Rus Ordusu Yeşilköy (Ayastefanokş)'a kadar gelmiş³ ve böylece Ruslar, Şark Meselesi'nde⁴ daha fazla söz sahibi olmuşlardır.

1877-1878 Osmanlı-Rus Savaşı'ndan sonra Rusya ile birlikte Bulgaristan ve Sırbistan'da Balkanlardaki faaliyetleri hız vermiş ve bu süreçte adeta Balkan Savaşları'nın ortamı yaratılmıştır. Bulgaristan ve Sırbistan'ın izlediği politikaya Yunanistan ve Karadağ'da katılmasıyla, Türkleri Balkanlardan atmak için kolektif bir yarış başlamıştır. Rusya'nın körüklediği ve hamiliğini yaptığı bu gelişmeleri etkileyen önemli bir unsur da, birliğini geç sağlayan Almanya'nın Balkanlar ve Osmanlı Devletini sömürge alanı olarak hedeflemesiydi. Cermen ve Slavların bin yıllık Orta Avrupa'ya hâkim olma mücadelesinde, İngiltere ve Fransa'nın da zımnen kabul ettiği Balkanlarda Çarlık Rusya'sı himayesinde bir Slav-Ortodoks hattının oluşturulması, hem Alman yayılmacılığını engelleyecek, hem de Rusların asıl hedefi olan sıcak denizlere inme ütopyasına hizmet edecekti.⁵

Osmanlı Devleti'nin dışarıdan maruz kaldığı bu tehditlerle beraber iç sorunları da giderek büyümüştü. II. Abdülhamit'in yönetimine karşı İttihat ve Terakki Partisi'nin örgütlenerek etkinliğini arttırması ve Rumeli'nde bir türlü önlenemeyen karışıklık nedeniyle II. Abdülhamit, 23 Temmuz 1908'de, II. Meşrutiyet ilan etmiştir. Meşrutiyet'e karşı olduğu iddia

² Barış Özdal, "Osmanlı İmparatorluğunun Taraf Olduğu Uluslararası Antlaşmalar İtibarıyla Ermeni Sorunu 1918-1922", *Güvenlik ve Strateji Dergisi*, S. 4, SAREM Yay., Ankara 2007, s. 176.

³ Aram Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, Çev: Zavan Biberyan, Sander Yay., İstanbul 1975, s. 23-28.

⁴ Kemal Melek, *İngiliz Belgeleriyle Musul Sorunu*, Üçdal Neşriyat, İstanbul 1983, s. 11; Şark Meselesi; "Osmanlı Devleti'nin sınırlarını daraltan ve hâkimiyeti altında bulunan ülkeleri azaltan bu ağır, fakat devamlı parçalanmaya karşı koyulması nedeniyle, devletler arasında rekabetler ortaya çıkararak, bütün Avrupa diplomasisi içersinde ortaya çıkan ve Şark Meselesi olarak adlandırılan bu önemli ve yeni olgu hakkında Avrupa devletleri meşgul olmaya başladılar. Osmanlı Devleti'ne tabi milletlerin bağımsızlıklarını elde etmeleri amacıyla ayaklanmaları ve bunlara destek verilmesi" olarak özetlemek mümkündür. Yaşar Ertürk, *Büyük Oyunun Eski Perdesi, Doğu, Güneydoğu ve Musul Üçgeni (1918-1923)*, IQ Yay., İstanbul 2008, s. 35; Adem Kara, *Bağımsızlığa Giden Yol, Türk İnkılap Tarihi*, IQ Yay., İstanbul 2007, s. 39.

⁵ Reşat Segay, *XIX. ve XX. Yüzyıllarda Büyük Devletlerin Yayılma Siyasetleri ve Milletlerarası Önemli Meseleler*, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul 1972, s. 70-71; Aram Andonyan, *Balkan Harbi Tarihi*, Çev: Zavan Biberyan, Sander Yay., İstanbul 1975, s. 36-37; Mahmut Belig Üzdil, *Balkan Savaşı'nda Çatalca ve Sağ Kanat Ordularının Harekâtı Savaşın Siyasi ve Psikolojik İncelemeleri*, Cilt 1, II, III, Yayına Hazırlayan: Özlem Demireğen, Nurcan Aslan, ATASE Yay., Ankara 2006, s. 90-91.

edilen 31 Mart Vaka'sı ortaya çıkınca, Trakya'da bulunan ordu, Mahmut Şevket Paşa'nın emrinde İstanbul'a gelerek olayları bastırmış ve 27 Nisan 1909'da, II. Abdülhamit'i tahtan indirmiştir.⁶

Devlet yönetiminde etkinliğini kuran İttihat ve Terakki Partisi, iç ve dış sorunlara çözüm bulamamış ve Avrupa'nın 1815 Viyana Kongresi'nde "hasta adam" olarak tanımladığı Osmanlı Devleti, tükenme noktasına gelmiştir.⁷ Avrupa Devletlerinin paylaşma yarışına girdiği ortamda, sömürge hinterlandından pay almakta geciken İtalya, 5 Ekim 1911'de başlayarak Osmanlı Devleti'nin Kuzey Afrika'daki son toprağı olan Trablusgarp'ı işgal etmiştir. İşgali protesto eden Osmanlı idaresi, Trablusgarp'a; Enver Bey, Mustafa Kemal Bey, Kuşçubaşı Eşref gibi önemli subaylarını gönüllü göndererek Sünüsiler'i teşkilatlandırmış ve İtalyanları Libya'nın kıyı şeridinde hapsedmiştir.⁸ Bu başarısızlık karşısında İtalyanlar, Ege'de 12 adayı işgal ederek Osmanlı Devletini anlaşılmaya zorlamışlardır.⁹ Balkanların giderek ısınması ve Balkan Devletlerinin Osmanlı aleyhine kendi aralarında anlaşmalar yapma girişimleri nedeniyle, İtalya ile 18 Ekim 1912'de Uşi (Quchy) Antlaşması imzalanarak, Osmanlı'nın Kuzey Afrika'da son toprağı olan Trablusgarp'tan vazgeçilmiştir.¹⁰

1. Rodop Muvakkatesi (Rodop Geçici Hükümeti)

3 Mart 1878'de imzalanan Ayastefanos Antlaşması ile Batı Trakya'nın¹¹ büyük kısmının Bulgaristan'a bırakılması ile yüzyıllardır bölgede

⁶ II. Meşrutiyet'in ilanı ile Avusturya-Macaristan İmparatorluğu 5 Ekim 1908'de Bosna-Hersek'i ilhak etmiş, ertesi gün Bulgaristan bağımsızlığını ilan etmiş ve Girit'te Yunanistan ile birleştiğini ilan etmiştir. 31 Ayaklanmasından sonra ayrıca; İpek, Yakova, Priştine, Firzovik, Kaçanik ve İskodra'yı da içine alan Müslüman Arnavutluk isyanı (Mart-Nisan 1910), İskodra/Tuz bölgesinde Hıristiyan Malisor isyanı (Mart 1911), Metroviçe, İpek, Yakova ve İskodra'yı saran (Temmuz 1912) Arnavutluk isyanı meydana geldi. Ahmet Efe, Kuşçubaşı Eşref, Bengi Yay., İstanbul 2007, s. 70-71; Adem Kara, *Bağımsızlığa Giden Yol Türk İnkılap Tarihi*, IQ Yay., İstanbul 2007, s. 82; Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl*, Cilt II, Küre Yay., İstanbul 2006, s. 87.

⁷ Yaşar Ertürk, *Büyük Oyunun Eski Perdesi, Doğu, Güneydoğu ve Musul Üçgeni (1918-1923)*, IQ Yay., İstanbul 2008, s. 36.

⁸ Cemal Kutay, *Trablusgarp'ta Bir Avuç Kahraman*, Ercan Yay., İstanbul 1963, s. 178; Şevket Süreyya Aydemir, *Enver Paşa*, Cilt II, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999, s. 234-235.

⁹ Yaşar Ertürk, *Adalar Denizi'nde Türk-Yunan Mücadelesi*, IQ Yay., İstanbul 2008, s. 82-83.

¹⁰ Aram Anđonyan, *a.g.e.*, s. 236; Fahri Belen, *1912-1913 Balkan Savaşı*, Cilt I, Harp Akademisi Basımevi, İstanbul 1971, s. 51; Sadi Kaban, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi, Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, Cilt II, Ks. 3, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 14; Rifat Yaşar-Hüseyin Kabasakal, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi (1912-1913) Garp Ordusu Yunan Cephe Harekâtı*, Cilt III, Ks. 2, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 25.

¹¹ Batı Trakya; doğuda Meriç Nehri ile Türkiye'den, batıda Mesta-Karasu Nehri ile Makedonya'dan ayrılmıştır. Kuzeyde Rodop dağları ile Bulgaristan'dan ayrılarak, güneyde Ege denizi ile çevrilidir. Balkan Yarımadasını oluşturan Trakya; Karadeniz, Marmara Denizi ve Balkan-Rodop sıradağları arasında kalan arazi parçasının adıdır. Trakya, Doğu ve Batı Trakya olmak üzere iki kısma ayrılır. Doğu Trakya, bugünkü Türkiye'nin Avrupa arazisini teşkil eder. Bunun dışındaki kısmı ise "Batı Trakya Hükümet-i Müstakilesi" sınırları esas alındığında, bir kısmı Yunanistan'ın, diğer bir kısmı da Bulgaristan'ın sınırları içinde kalmaktadır. 1923 Lozan Antlaşması'yla sınırları yeniden çizilen Batı Trakya ise bugün tamamen Yuna-

yaşayan Türk/İslam halkının, Rus ve Bulgarlara karşı direnişleri ile Rodop Muvakkatesi kurulmuştur.¹² Rus ve Bulgar vahşetine karşı yöre halkının, göçmenlerin, Rumeli'de bozulan ordunun bazı taburlarının ve askerlerinin, kendiliğinden oluşturduğu hareket, ciddi bir örgütlenme sonucu kısa sürede geçici hükümete dönüştür. Halkın büyük bir bölümünün de direniş içerisinde yer almasıyla, Türk kuvvetlerinin sayısı 10 binle 25 bin arasındaydı ve harekâtın başında da Hacı İsmail Ağa bulunmaktaydı.

Yedi ay süren 1877-78 Türk-Rus Harbi sırasında bir milyonun kadar Türk feci şekilde yerini yurdunu terk etmek zorunda kalmıştı.¹³ Göçmen durumuna düşürülen halkın bir kısmının direniş, Rodop Balkanı dışında İhtiman ile Tatarpazarcığı arasındaki dağlarda devam ederken; Haziran 1878'de, Balkanların kuzeyinde; Lofça, Plevne ve Tırnova civarına yayılmıştı. Emine Burnu'ndan, Şıpka'ya kadar uzanan Doğu Balkanlar, ihtilalcıların hâkimiyeti altında idi ve Kırcalı'nın Fındıklı Köyünden Murat Ağa, Koca Balkan'ın Şıpka Geçidinde Rus General Hersikof komutasındaki Bulgar ve Rusları kuvvetlerinin taarruzunu durdurmayı başarmıştı.¹⁴ Bu arda Kırcalı ile Mestanlı arasında bulunan 11 Rus süvari taburu ile 7-8 Bulgar gönüllü süvari taburunun Rodoplar'a doğru yürüyüşe geçmişlerdi. Bu kuvvetlerle 20 Nisan 1878'de gerçekleşen çarpışmada, Hacı İsmail Ağa komutasındaki Türk milisleri büyük kahramanlık göstererek, Rus ve Bulgar kuvvetlerini geri püskürtüler.¹⁵

Rumenlindeki bu halka dayanan güçlü direncin en önemli nedeni, Milletlerarası Rodop Komisyonu raporundan da anlaşılacağı gibi Türk/İslam topluluğuna karşı vahşice yapılan katliamlardı. Rodop Komisyonu raporuna göre, 50-60 bin kişiden oluşan 30 bin arabalı Türk göçmen kafilesi, Rus askerlerinin hücumuna uğramıştı. Kucaklarındaki bebeklerle, kafilenin içinde yer alan Türk kadınları, çocuklarını düşmana bırakma-

nistan'ın idaresinde bulunan bölgedir. Yusuf Halaçoğlu ve Halit Eren, "Batı Trakya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt 5, TDV Yay., İstanbul, s. 144.

¹² Ali Balkan Metel, *Balkan Savaşı ve Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yay., S. 7, İstanbul, s. 9; "Bu noktada özücü olan husus, çok sayıda insanımız soykırıma tabi tutulmuş olmasıdır. Justin McCarthy'nin de "Ölüm ve Sürgün" isimli eserinde belirttiği gibi 93 Harbi bir "Irklar ve Yok Etmé Savaşı" şeklinde gerçekleşmiş ve savaşın bedelini sivil halk ödemiştir. Kayıplarımıza ilişkin olarak verilebilecek olan değerler şunlardır.

- Irza tecavüz ve Öldürme: 56.000
- Öldürülen erkekler: 290.000
- Öldürülen Kadınlar: 190.000
- Öldürülen Çocuklar: 85.000

İşte, Rodoplar'daki Hürriyet kahramanları bütün bunların hesabını sormak için ve geride kalan Müslüman Türklerin can ve mal güvenliğini korumak için dağlara çıkmışlardır." Kader Özmen, *Dağılma Döneminin Medarı İftiharları: Rodop Muvakkatsi ve Garbi Trakya Müstakilesi Örnekleri*, s. 2-3, www.turansam.org/makalephp?id=124.

¹³ Bilal Şimşir, *Bulgaristan Türkleri*, Bilgi Yay., İstanbul 1986, s. 32.

¹⁴ Ali Balkan Metel, *Balkan Savaşı ve Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yay., S. 7, İstanbul, s. 10-14.

¹⁵ www.wittenbtttd.org/index.php?option=com...task...-Almanya

mak için Meriç Nehri'ne atmışlardı. Bu üzücü olay, Türklerin uğradığı büyük acılara yeni bir halka ilave etmiştir.¹⁶

13 Temmuz 1878 tarihinde Berlin Antlaşması imzalandığında, Rodoplar'daki duruma ilişkin olarak bir tahkikat komisyonu kuruldu ve Büyük Bulgaristan üç kesime ayrıldı. Buna göre; Makedonya Osmanlı Devleti'ne bırakılıyor, kuzeyde bir Bulgar Prenslığı kuruluyor ve Rodop Geçici Hükümeti'nin hâkim olduğu bölgede Doğu Rumeli adı altında bir vilayet kuruluyordu. Daha sonra Bulgar liberalleri tarafından 1886 yılında gerçekleştirilen bir darbe sonucunda Doğu Rumeli vilayeti Bulgar Prenslığı ile birleştirilmiştir. Böylece "Rodop Geçici Hükümeti" büyük devletlerin baskısıyla yıkılmıştır.¹⁷

2. Birinci Balkan Savaşı

XX. yüzyılın başında Batılı devletlerin teşviki ve özellikle Çarlık Rusya'nın Balkanlarda takip ettiği "Panislavist" politika sonunda, Osmanlı Devleti'nden koparılan; Yunanistan, Sırbistan, Karadağ ve Bulgaristan bağımsızlığını kazanmıştır. Bu dört Balkan devleti, topraklarını Osmanlı Devleti aleyhine genişletmek amacındaydılar ve Rusya'dan destek görüyorlardı. Ayrıca İngiltere'de, 1880'de iktidara gelen Liberal Parti ve Başbakan Gladstone, Osmanlı'nın devamından yana olan geleneksel İngiliz politikasını terk ederek, Türklerin Avrupa'dan çıkarılmasını ve Osmanlı Devleti'nin çözülmesi siyasetini yürürlüğe koymuş ve bu kapsamda; 1878'de Kıbrıs'ı ve 1882'de Mısır'ı işgal etmiştir.¹⁸

Rus himayesi ve değişen İngiliz politikasından cesaret alan Balkan Devletleri, Osmanlı Devleti'ne saldırarak, Makedonya topraklarını ele geçirmek ve paylaşmak amacıyla; 13 Mart 1912'de Bulgaristan-Sırbistan¹⁹, 29 Mayıs 1912'de Yunanistan-Bulgaristan ve Yunanistan-Karadağ²⁰, 6 Ekim 1912'de Sırbistan-Karadağ aralarında ittifaklar oluşturdu.²¹ Make-

¹⁶ Süleyman Sefer Cihan, *Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yay., İstanbul, s. 19.

¹⁷ Tefvik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 18; Kader Özmen, *Dağılıma Döneminin Medarı İftiharları: Rodop Muvakkatesi ve Garbi Trakya Müstakilesi Örnekleri*, s. 2;3 www.turansam.org/makalephp?id=124.

¹⁸ Süleyman Kocabaş, *Hindistan Yolu ve Petrol Uğruna Yapılanlar Türkiye ve İngiltere*, Vatan Yay., İstanbul 1985, s. 95; Adem Kara, *a.g.e.*, s. 82; Aram Andonyan, *a.g.e.*, s. 41; Bkz. geniş bilgi için: Ahmet Gündüz, "Balkanlarda Panslavizm Faaliyetleri ve Osmanlı Devletine Etkileri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 137, İstanbul 2002, s. 105-116.

¹⁹ Fahri Belen, *1912-1913 Balkan Savaşı*, Cilt I, Harp Akademisi Basımevi, İstanbul 1971, s. 254; Sadi Kaban, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi, Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, Cilt II, Ks. 3, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 11; *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, ATASE Yay., Ankara 1991, s. 5.

²⁰ Fahri Belen, *a.g.e.*, s. 45; Sadi Kaban, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi, Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, Cilt II, Ks. 3, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 12; *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, ATASE Yay., Ankara 1991, s. 4.

²¹ *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, ATASE Yay., Ankara 1991, s. 7; Arif Büyüktuğrul, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi, Osmanlı, Deniz Harekâtı 1912-1913*, Cilt VII, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 62; Ahmet Efe, *Kuşçubaşı Eşref*, Bengi Yay., İstanbul 2007, s. 71; Adem Kara, *a.g.e.*, s. 83-85; Ali Balkan Metel, *a.g.e.*, s. 21-29.

donya ile ilgili talepleri red edilen Karadağ, 08 Ekim 1912'de Kuzey Arnavutluk ve Yenipazar sancağına girerek Balkan Savaşını fiilen başlattı.²² Diğer Balkan devletleri de, 13 Ekim 1912'de Osmanlı Devleti'ne Makedonya'ya özerklik verilerek yeni reformların yapılmasını öngören bir nota verdiler.²³ 1 Ekim 1912'de Seferberlik²⁴ ilan eden Osmanlı Devleti, bu nota üzerine de Balkan devletlerine (9, 18 Ekim 1912) savaş ilân etti.²⁵ 18 Ekim 1912'de Bulgaristan ile Yunanistan karşılık olarak Osmanlı Devletine savaş ilan ettiler.²⁶

Böylece Birinci Balkan Savaşı'nın başlamasıyla Bulgar Ordusu, Gelibolu Yarımadası hariç Trakya'yı ele geçirdi. Sırp Ordusuna yenilen Türk Ordusu, Batı cephesinde de bozguna uğradı. Bozgunların nedeni, Osmanlı Devletindeki iç karışıklıklar ve Balkan Devletlerinin askeri hazırlığı bilinmesine rağmen, siyasete bulaşan ordunun ve ülkenin bu savaşa hazırlanmasıdır.²⁷

Ayrıca, seferberliğin geç ilanı ve Rumeli'de deneyimli/eğitilmiş 75 bin askerini terhis edilmesi ile yeni askerlerin henüz savaşa hazır olmaması bozgunlardaki önemli faktörlerdi.²⁸ Balkan Savaşı'nda Ege Denizi'nde de durum kötüydü ve II. Abdülhamit'in kendisine karşı kullanılmasından korktuğu için Haliçte çürümeye terk ettiği donanma vasfını yitirmişti. Yunan donanması düzgün bir dinçle karşılaşmadan Ege Adalarının tamamını işgal etti.²⁹ Yunanlılar ve Sırlar karada da ciddi bir direnmeyle karşılaşmadan Selanik'i ve Makedonya'yı aldılar. Savaş öncesi Osmanlı

²² *Balkan Harbi Kronolojisi*, ATASE Yay., Ankara 1999, s. 14; Fahri Belen, *a.g.e.*, Cilt I, s. 50; Sadi Kaban, *a.g.e.*, s. 14; *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, s. 45; Adem Kara, *a.g.e.*, s. 86; Katrin Boekch, Çev: Mustafa Aydın, "Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Rusya ve Balkan Devletleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 167, İstanbul 2007, s. 83-87.

²³ Rifat Yaşar-Hüseyin Kabasakal, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi (1912-1913) Garp Ordusu Yunan Cephe Harekâtı*, Cilt III, Ks. 2, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 25; *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, s. 45.

²⁴ Sadi Kaban, *a.g.e.*, s. 19; Reşat Hallı, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi 1912-1913, Vardar Ordusu ve Ustruma Kolordusu*, Cilt III, Ks. 1, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 119; *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, s. 33; Aram Andonyan, *a.g.e.*, s. 239; Katrin Boekch, Çev: Mustafa Aydın, "Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Rusya ve Balkan Devletleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 167, İstanbul, 2007, s. 89.

²⁵ Reşat Hallı, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi, 1912-1913, Vardar Ordusu ve Ustruma Kolordusu*, Cilt III, Ks. 1, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 502; Aram Andonyan, *a.g.e.*, s. 238-244; Ali Balkan Metel, *a.g.e.*, s. 34-35; *Balkan Harbi Kronolojisi*, s. 23.

²⁶ Aram Andonyan, *a.g.e.*, s. 249; Sadi Kaban, *a.g.e.*, s. 14; Fahri Belen, *a.g.e.*, s. 95; Reşat Hallı, *a.g.e.*, s. 150; Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 71; Adem Kara, *a.g.e.*, s. 86.

²⁷ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 63-64; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, Tarih Yay., İstanbul 1962, s. 22-23; Ali Balkan Metel, *a.g.e.*, s. 32.

²⁸ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 64; Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 71; Adem Kara, *a.g.e.*, s. 86; Ayşe Terzioğlu, "I. Balkan Savaşı ve Edirne'nin Bulgarlar Tarafından İşgali", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 157, İstanbul 2005, s. 161-165.

²⁹ Yaşar Ertürk, *Adalar Denizi'nde Türk-Yunan Mücadelesi*, IQ Yay., İstanbul 2008, s. 83-88; "Birinci Balkan Savaşı'nda Şükrü Paşa Edirne, Esat Paşa Yanya ve Hasan Rıza Paşa İşkodra kalelerini kahramanca savunmuşlarsa da bu başarı savaşın sonucunu değiştirmemiştir." Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 72.

Devleti'ne isyan etmiş olan Arnavutlar da, 29 Kasım 1912'de bağımsızlığını ilân ettiler.³⁰

Savaşın Osmanlı Devleti'nin aleyhine devam etmesi üzerine Babıali, Bulgaristan'a ateşkes teklif etti ve Çatalca'ya yaptığı taarruzu püskürtülen Bulgarlar bu teklifi kabul ettiler.³¹ İki hafta süren müzakerelerde Bulgaristan dışında Sırbistan ve Karadağ'ında dahil olduğu görüşmelerden sonra, 3 Aralık 1912'de mütareke imzalandı.³² Yunanistan bu mütarekenin dışında bırakıldı. İngiltere ve Fransa, savaşın bu boyutlara gelmesinden ulusal menfaatleri açısından kaygı duyuyorlardı. Bu nedenle savaşa müdahale ederek Londra'da bir konferansın toplanmasını kararlaştırdılar. 16 Aralık 1912'de başlayan, 6 Ocak 1913'de kesintiye uğrayan Londra Konferansı, Edirne dahil olmak üzere Midye-Enez hattının batısında kalan bütün Rumeli topraklarının Bulgaristan'a verilmesi öngörmekteydi.³³

Edirne'nin Bulgarlara verileceği ileri sürülünce, İttihat ve Terakki Partisi ileri gelenlerinden Yarbey Enver Bey önderliğinde Fedai Zabitan mensubu subaylar, 23 Ocak 1913'de Babıali'yi basarak, Harbiye Nazırı Nazım Paşa'yı öldürmüş, hükümeti de istifa ettirmişti.³⁴ İttihat ve Terakki Partisi Sadrazamlığa Mahmut Şevket Paşa getirilmiş ve yeni hükümet, Edirne'nin kurtarılması için 2 Şubat 1913'de Bulgaristan ile ateşkesi son vererek, 5 Şubat'ta Bolayır taarruzu ve Şarköy çıkarması girişiminde bulundu.³⁵ Başarı sağlanamayınca 161 gündür kahramanca direnen Edirne, 26 Mart 1913'de Bulgarların eline geçti.³⁶

³⁰ *Balkan Harbi Kronolojisi*, ATASE Yay., Ankara 1999, s. 2; Reşat Halı, *a.g.e.*, s. 357; Raif Yaşar-Hüseyin Kabasakal, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi (1912-1913) Harp Ordusu Yunan Cephe Harekâtı*, Cilt III, Ks. 2, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 502; Mahmud Muhtar, *Balkan Harbi*, Tercüman Gazetesi Yay., İstanbul 1979, s. 188-189.

³¹ Mehmet Selahattin, *Bildiklerim, Muhalif Hatıralar*, Vadi Yay., Ankara 2006, s. 56.

³² Kadir Alaysa, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi, Şark Ordusu, Birinci Çatalca Muharebesi*, Cilt II, Kp. 1, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 265; Reşat Halı, *a.g.e.*, s. 367; Raif Yaşar-Hüseyin Kabasakal, *a.g.e.*, s. 382; 28.

³³ *Balkan Harbi Kronolojisi*, ATASE Yay., Ankara 1999, s. 2; Hikmet Süer, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi, Şark Ordusu, İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması*, Cilt II, Ks. 2, Kp. 2, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 13; Katrin Boekch, Çev: Mustafa Aydın, "Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Rusya ve Balkan Devletleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 167, İstanbul 2007, s. 90.

³⁴ Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, Tarih Yay., İstanbul 1962, s. 65-70; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 65; Hikmet Süer, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi, Şark Ordusu, İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması*, Cilt II, Ks. 2, Kp. 2, ATASE Yay., Ankara 1993, s. 20; Sadi Kaban, *a.g.e.*, s. 264; Fahri Belen, *a.g.e.*, s. 68; Şevket Süreyya Aydemir, *Enver Paşa*, Cilt II, Remzi Kitabevi, İstanbul 1999, s. 376-377; Mehmet Selahattin, *Bildiklerim, Muhalif Hatıralar*, Vadi Yay., Ankara 2006, s. 60-61.

³⁵ (E) Tümg. Hüsnü Ersü, *Balkan Savaşı'nda Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri*, Yayına Hazırlayan: Ahmet Tetik-Çiğdem Aksu, ATASE Yay., Ankara 2006, s. 169-186. "(E) Tümg. Hüsnü Ersü (1893-1956), İstanbul'da doğdu, 1912'de Harp Okulunu bitirdi. Erzincan'a Bölük Komutanı olarak tayin oldu. Bölüğü ile birlikte 1912'de Balkan Harbine katıldı, Ocak 1913'de Şarköy çıkarmasına, Mart 1913'de Çatalca Hattı sol kanat muharebesinde ve Temmuz 1913'de Edirne'nin kurtarılmasında bulundu."; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 363-366; Sadi Kaban, *a.g.e.*, s. 291; ATASE Arşivi, Kıs. 130, Dos. 39, Fih. 30-5 aktaran, *Balkan Harbi*

Türk taarruzunun başarısızlığı ve Edirne'nin kaybedilmesi üzerine yeniden başlayan Londra Konferansı'nda taraflar, 30 Mayıs 1913'de anlaşmaya vardılar. Buna göre Osmanlı Devleti, Midye-Enez hattının batısı, yani bütün Rumeli'yi Balkan devletlerine ve Ege Adalarının neredeyse tamamını Yunanistan'a 12 adaları da İtalya'ya bıraktı.³⁷

3. Kuşçubaşı Eşref Bey'in Biyografisi

Edirne'nin kurtuluşu ve BTTC'nin kurulmasına büyük emekler veren ve bu uğurda yararlılıklar göstermiş isimsiz kahramanlardan biri olan Eşref Bey'in kısa biyografisini anlatmadan geçemeyeceğim. Eşref Bey, 1873 yılında İstanbul'da dünyaya geldi. Çerkez Mustafa Nuri Bey'in oğludur. Harp Okulu öğrencisiyken Jön Türklere katıldı. 1898'de Makedonya'da bir süvari alayına tayin edildi. Buradaki faaliyetleri nedeniyle babası ve kardeşi Sami ile birlikte Hicaz'a sürgüne gönderildi. Hicaz'dan Cidde'ye firar etti ve yakalanarak önce Taif daha sonra da Medine cezaevinde 1,5 yıl tutuklu kaldı. 1903 yılında kardeşi Selim Sami'nin yardımıyla Medine cezaevinden firar etti.³⁸ 1903-1908 yılları arasında Arap Yarımadası'nda gizli devrimci Arap örgütleri kurarak, II. Abdülhamit yönetimine karşı isyan hareketlerine katıldı. Tekrar yakalandı ve Bahreyn üzerinden Hindistan'a firar etti. Hindistan'da tekrar yakalanacağını an-

Kronolojisi, s. 105; Katrin Boeckh, Çev: Mustafa Aydın, "Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Rusya ve Balkan Devletleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 167, İstanbul 2007, s. 90.

³⁶ 1912-1913 *Balkan Harbinde Türk-Bulgar Harbi, Kırklareli Harekâtı*, Bulgaristan Genelkurmayı, Cilt II, Çev: Murat Tunca, Gnkur. Yay., Ankara 1943, s. 399-400; (E) Tümg. Ali Remzi Yiğitgüden, *Balkan Savaşı'nda Edirne Kale Muharebeleri*, Cilt I-II, Yayına Hazırlayan: Zekeriya Türkmən-Betül Turan-Atike Kaptan-Özlem Demireğen-Tuğba Kılıç, ATASE Yay., Ankara 2006, s. 240-244; "(E) Tümg. Ali Remzi Yiğitgüden, 1912'de Edirne Kalesi Müstahkem Mevki Komutanı Korgeneral Şükrü'nün Başkanlığında kurulan Edirne Kale Tahkim Komisyonuna tayin edilmiştir. Edirne Kalesi savunmasında Kurmay Subay olarak görev almış ve Edirne düştüğü sırada Bulgarlar tarafından esir alınmış. 1913'de esaretten dönmüştür."; Fahrettin Altay, *10. Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*, Eylem Yay., Ankara 2008, s. 64-65; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 65; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 321; Sadi Kaban, *a.g.e.*, s. 335; Ayşe Terzioğlu, "I. Balkan Savaşı ve Edirne'nin Bulgarlar Tarafından İşgali", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 157, İstanbul 2005, s. 165-175.

³⁷ Barbara Jelavich, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl*, Cilt II, Küre Yay., İstanbul 2006, s. 103-104-105; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 90-93; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 65; Yaşar Ertürk, *Adalar Denizi*, s. 83-86; Bu anlaşmanın doğurduğu ruh hali ile Sadrazam Mahmut Şevket Paşa Beyazıt'ta suikast sonucu öldürüldü. Yeni kabine Sait Hilmi Paşa'nın sadrazamlığında, Talat Paşa Dâhiliye Nazırı ve Halil (Mentéşe) Bey'in Surayı Devlet Reisi olarak görev aldı. Fahrettin Altay, *10. Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*, Eylem Yay., Ankara 2008, s. 73-76; "Sadrazam Mahmut Şevket Paşa (1856-1913) Bağdat'ta doğdu, Harp Okulundan sonra 1883'de Harp Akademisini bitirdi. 1905'de Korgeneralliğe yükseldi, Kosova Valiliği yaptı. 1908'de Meşrutiyet'in ilanından sonra 3'üncü Ordu Komutanlığına atandı. Aynı yıl Harbiye Nazırı oldu, 1912'de Mareşal, 23 Ocak 1913'te Sadrazam oldu ve 11 Haziran 1913'te öldürüldü." (E) Tümg. Hüsnü Ersü, *Balkan Savaşı'nda Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri*, Yayına Hazırlayan: Ahmet Tetik-Çiğdem Aksu, ATASE Yay., Ankara 2006, s. 4; Cemal Paşa, *Hatıralar*, Çağdaş Yay., İstanbul 1977, s. 35-36; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 379; Reşat Hallı, *a.g.e.*, s. 405; Hikmet Öksüz, "Atatürk Döneminde Balkanların Durumu", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 107, İstanbul 1997, s. 99-105.

³⁸ Philip Hendrick Stoddord, *Teşkilat-ı Mahsusa*, Arma Yay., İstanbul 2003, s. 152; Eşref Kuşçubaşı, *Hayber'de Türk Cengi*, Arba Yay., İstanbul 1997, s. 215-217.

layınca, Doğu Türkistan, Afganistan, İran ve Irak'tan geçerek Hicaz'a döndü. Babası tutuklanınca Kıbrıs'a kaçtı, Kıbrıs'ta İttihat ve Terakki hücreleri ile temas kurdu ve onların aracılığıyla Paris'e geçti, burada fiilen İttihat ve Terakki Cemiyeti'ne katıldı.³⁹

Meşrutiyetin ilanından sonra Teşkilat-ı Mahsusa'ya alındı. 1911 Trablusgarp Savaşı'nda Libya'ya gitti ve birçok şivesini bildiği Arapçasıyla, İtalyanlara karşı direnişi örgütlemeye önemli katkılar sundu.⁴⁰ Trablusgarp'taki savaşta Kurmay Yarbay Enver Bey'in dostluğunu ve güvenini kazanan Eşref Bey, Üşi Antlaşması'ndan sonra Anadolu'ya geçti. Birinci Balkan Harbi'nden sonra Enver Bey tarafından Trakya'ya çağrıldı ve Edirne'nin geri alınmasında öncü gönüllü kuvvetlere komuta etti. Batı Trakya'da ilk Türk Cumhuriyeti'nin kurulmasına katkıda bulundu. 1914-1915 yılları arasında Teşkilat-ı Mahsusa'nın Arap yarımadası başkanlığı görevini yürüttü. Süleyman Askeri Bey'in ölümünü takiben Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanı oldu.⁴¹

I. Dünya Savaşı sırasında Yemen'de esir düştü ve Malta'ya sürgüne gönderildi.⁴² 1955'de yurda döndü ve 1964'de vefat etti. Mezarı Söke-Kuşadası yolu üzerindeki Yaylaköy'dedir.⁴³

4. İkinci Balkan Savaşı ve Edirne'nin Kurtuluşu

Balkan Devletleri ele geçirdikleri toprakların paylaşımı nedeniyle birbirleriyle anlaşmazlıklara düştüler. Özellikle Londra Konferansı'nın Bulgaristan'a geniş bir arazi vermesi, savaşa katılan diğer Balkan Devletleri'nin tepkisine yol açtı. Bunun üzerine 29 Haziran 1913'de Sırbistan, Yunanistan ve Karadağ Devletleri Bulgaristan'a karşı birleştiler ve savaşa girdiler. Bulgaristan'ın büyümesini menfaatlerine aykırı gören Romanya'da, Bulgaristan'a savaş ilân ederek Balkanlar'da yeniden başlayan savaşa katıldı. Birçok cephede savaşmak durumunda kalan Bulgar orduları; Sırlara ve Yunanlılara yenildiler.

Osmanlı Devleti de, bu durumdan istifade ederek, Edirne'yi tekrar alabilmek için Bulgaristan'a savaş ilân edip, İkinci Balkan Savaşı'na katıldı.⁴⁴

³⁹ Eşref Kuşçubaşı, *Hayber'de Türk Cengi*, Arba Yay., İstanbul 1997, s. 218-219; Philip Hendrick Stoddord, *Teşkilat-ı Mahsusa*, Arma Yay., İstanbul 2003, s. 153-155; Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 16-20.

⁴⁰ Eşref Kuşçubaşı, *Hayber'de Türk Cengi*, Arba Yay., İstanbul 1997, s. 221-222; Philip Hendrick Stoddord, *a.g.e.*, s. 78-79; Cemal Kutay, *Trablusgarp'ta Bir Avuç Kahraman*, Ercan Yay., İstanbul 1963, s. 70.

⁴¹ Eşref Kuşçubaşı, *a.g.e.*, s. 223-224; Philip Hendrick Stoddord, *a.g.e.*, s. 99; Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 21-50.

⁴² Hakan Kağan, *Kuşçubaşı Eşref İmparatorluğun Son Akşamı*, Timaş Yay., İstanbul 2008, s. 7; Philip Hendrick Stoddord, *a.g.e.*, s. 160.

⁴³ Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 21-50.

⁴⁴ Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 382; Reşat Halî, *a.g.e.*, s. 504; *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, s. 78; Fahri Belen, *a.g.e.*, s. 89.

30 Mayıs 1913 Londra Antlaşması ile Edirne'nin Bulgarlara bırakılması, Osmanlı Devleti'nin büyük bir hatası idi. Bu hatanın düzeltilmesi ve Edirne'nin geri alınması önemli bir problem haline gelmişti. 8 Temmuz 1913'de Balkanlardaki karışıklıklardan istifade etmek isteyen Dâhiye Nazırı Talat Bey, Edirne'yi kurtarıp, Midye-Enez hattında sıkışan Avrupa sınırlarımızı, Meriç'e kadar genişletmeyi düşünüyordu. Diğer taraftan da Batı Trakya'daki Türklere, Bulgarların zulüm ve tecavüzlerinin devam ettiğine dair raporlar geliyordu.⁴⁵

Çatalca'nın batısını savunmakla görevli Hürşit Paşa komutasındaki 10'uncu Kolordu'nun Kurmay Başkanlığı'na Kurmay Yarbay Enver Bey atanınca, o da milis kuvvetlerini; Trablusgarp'ta İtalyanlara karşı çarpıştığı yakın dava arkadaşlarından oluşturarak, başına da Kuşçubaşı Eşref Sencer Bey'i atadı.⁴⁶ Teşkilat-ı Mahsusa'nın öncüsü durumundaki bu 300 kişilik Milis kuvvetlere veya Kuvâ-yi Milliye'ye (Kuvâ-yi Milliye tabiri ilk defa Batı Trakya mücadelesinde kullanılmıştır)⁴⁷ daha sonra Teşkilat-ı Mahsusa'nın başkanlığını da yapacak olan Kuşçubaşı Eşref Sencer Bey komuta ediyordu.⁴⁸

Bulgarların Çatalca hattında bir taarruza kalkışacakları haberleri alınca, eğitimini tamamlayan milisler, Bakırköy-Yeşilköy mihverinden Çatalca'nın Kumburgaz beldesine nakledildi. Eşref ve Selim Sami Beylerin emrinde gönüllü kuvvetler, Murat Bey tepelerinde konuşlanmış, İstanbul'u dövecek menzildeki Bulgar topçusunun ilk mevzilerini baskın ele geçirdi. Bulgarların birkaç defa karşı saldırısı gönüllü kuvvetlerce püskürtüldü.⁴⁹

İttihat ve Terakki Cemiyetinde hâkim olan düşünce; İstanbul ve Boğazların dolayısıyla Anadolu'nun emniyetini sağlamak için, Bulgarların Edirne'nin batısına atılması gerektiğiydi. 10'uncu Kolordu emrinde Kuşçubaşı Eşref ve ona bağlı ve sayısı dört bin kişiye çıkarılan gönüllü kuvvetlere, Daraç Torpitos ve Bafra Gambotu'nun himayesinde taarruzla, 15

⁴⁵ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 67; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 84; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 49; Yusuf Hikmet Bayur, *Türk İnkılap Tarihi, Balkan Savaşları*, Cilt II, Ks. 2, TTK Yay., Ankara 1943, s. 406.

⁴⁶ Ali Balkan Mete, *age.*, s. 85; www.turkcebilgisi.com/cumhuriyet/ansiklopedi/bat%C4%B1_trakya_t5C3%BC1c; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 106; Şevket Süreyya Aydemir, *a.g.e.*, s. 386.

⁴⁷ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 81; Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 104; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 4, s. 116; "Başkomutan Vekili ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa sempati beslediği, Eşref Bey'in kardeşi Selim Sami'ye Kuvâ-yi Milliye'nin ne olduğunu sorar. Selim Sami Bey'de; Vatan tehlikede iken ve yaşı ve başı devletin resmi daveti ve askerlik kanun ve formülleri haricinde kalanların, münhasıran hamiyet ve vatani gayret ve muhabbet şevkiyle, giyeceklerini, yiyeceklerini, hatta düşmana atacakları kursunu ve sallayacakları kılıçlarını kendine öz imkânlarıyla tedarik ederek ve rahat dōşeklerinde fırlayıp anne vatanının imdadına koşan vatanperverlere verilen isim Paşa Hazretleri" demiştir.

⁴⁸ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 67; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 108.

⁴⁹ Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 108-110; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 67.

Temmuz 1913'de Midye-Enez hattına ulaştı.⁵⁰ Eşref Bey'in komutasında ve Kumburgaz'da konuşlandırılan bu kuvvetlerden 1.200 kişilik birlik, Midye-Enez hattının batısına ve zaman zaman Bulgarların Çöplüce saf-larına kadar akınlar yaptı.⁵¹ Balkan Savaşı boyunca daima kötü haber almaya alışmış olan halk, Muratlı-Çorlu hattına taşınan ve burada ko-nuşlanan gönüllülerin başarılarını duyunca büyük sevinç yaşıyordu.

Bu akınlar üzerine Başkomutan Vekili olan Ahmet İzzet Paşa, Eşref Bey'i telefonla arayarak, "*Harekâtın derhal durdurulmasını, aksi takdirde Askeri Mahkeme'ye verileceğini*" söylüyordu. Ancak Eşref Bey; "*Kararın-dan vazgeçmeyeceğini, bu uğurda her şeyi göze aldığını*" bildiriyordu. Bu gelişme üzerine Yarbây Enver Bey, Lüleburgaz'dan ileri yürümek için ha-zırlıkların tamamlanmasını emrederek, konuyu görüşmek için kısa süre-liğine İstanbul'a gitmeye karar verdi.⁵²

Enver Bey'in teşebbüsü ve Talat Paşa'nın desteği ile Bakanlar Kuru-lu'nda ordunun ilerlemesi için bir engelin kalmadığı yönünde karar veril-di. Edirne'nin geri alınması hususunda İttihat ve Terakki Partisi'nin yap-tığı baskı ile Osmanlı Hükümeti, 19 Temmuz 1913'te elçileri yolu ile bü-tün Avrupalı devletlere bir nota verdi. Bu nota'da, "*Trakya'nın mukadde-ratının tayini büyük devletlere bırakılıyor ve hiçbir bahane ile Meriç sınır-nun aşılamayacağı*" taahhüdünde bulunuluyordu.⁵³ Buna rağmen İtalya hariç bütün Avrupa Devletleri bu bildiriye itiraz ederek, Osmanlı Yöneti-mi'ni yine tehdit ettiler. Ancak bu tehditler bir blöften öteye gidemeye-cekti. Çünkü Balkanlardaki karışıklığın içine girmeyi göze alacak du-rumda değildiler.⁵⁴

Enver Bey, Çorlu'ya dönüşünde gönüllü kuvvetlerin komutanlarıyla bir toplantı yaparak derhal harekete geçilmesi hususundaki hükümet kararını ilettiler. Plana göre ordu ve gönüllü kuvvetler birlikte hareket ede-

⁵⁰ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 69. Bu kolordunun emrinde Kuşçubaşı Eşref ve 300 kişilik gönüllü müfreze bulunmaktaydı. Bıyıklıoğlu'na göre, Kuşçubaşı ve Sami beylerin yö-netiminde İstanbul'da kurulan müfreze, Aydın ve Ödemiş dolaylarından gönüllü bir miktar zeybek ve efeler; Kafkasyalı, az sayıda İranlı ve Afgan gönüllülerden oluşuyordu. Bu müfreze Enver Bey'in emriyle Derne'den tanıdığı Eşref Kuşçubaşı tarafından özel görevler için kurul-muştu. Müfrezede Kafkasyalıların başında daha sonradan Mütarekenin ardından Kars merkezli kurulan "*Cenubi Garbi Kafkas Cumhuriyeti Reisi*" olan Cihangiroğlu İbrahim Bey bulunuyordu. Müfrezede Nevzat (bir ara İstanbul Merkez Komutanı), Akovalı İsmail Hakkı (Jandarma Albay) ve Türk İstiklal Harbi'nde Milli Alay Komutanlığı yapan İsmail Hakkı Bey'ler de vardı.; Mahmut Belig Üzdil, *Balkan Savaşı'nda Çatalca ve Sağ Kanat Ordularının Ha-rekâtı Savaşın Siyasi ve Psikolojik İncelemeleri*, Cilt I, II, III, Yayıncı: Özlem Demir-geçen-Nurcan Aslan, ATASE Yay., Ankara 2006, s. 81. "(E) Kurmay Albay Mahmut Belig Uz-dil, 1912'de Balkan Savaşlarına Çatalca Ordusu Kurmay Başkanı olarak katılmıştır."

⁵¹ Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 86.

⁵² Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 90-91; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhu-riyeti*, s. 148-149.

⁵³ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 68; Cemal Paşa, *Hatıralar*, Çağdaş Yay., İstanbul 1977, s. 61; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 92-93; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cum-huriyeti*, s. 150-151; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 528.

⁵⁴ Aram Andonyan, *a.g.e.*, s. 130; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 457.

cekti. Eşref Bey Edirne'ye yürüyecek ve onu arkadan Enver Bey'in komutasındaki nizami birlikler takip edecekti.⁵⁵

22 Temmuz 1913'de Edirne'nin ele geçirilmesi için, Midye-Ezine hattını geçen ve düzenli bir direnişle karşılaşmayan Eşref Bey'in komutasındaki kuvvetler şehre gizlice sızdılar. Yapılan şok baskınlarla etraflarının tamamen çevrili olduğuna inandırılan Bulgar kuvvetleri, silahlarına dayanmadan teslim oldular ve Edirne geri alındı.⁵⁶ Fahrettin (Altay) Beyin komuta ettiği Milli ve Karakeçili Aşiret Alayları'ndan oluşan Tugay ve 29'uncu Piyade Alayı da Kırklareli'ni geri aldı.⁵⁷ Balkan Savaşı'nın başladığı günlerden bu yana Türk Milleti'nin ilk defa yüzü gülüyordu. Bu başarı memleketin dört bir yanında törenlerle kutlandı.⁵⁸

Bulgarların elindeki Türk esirlere, Bulgarlardan ele geçirilen silahlar dağıtılarak gönüllü birliklere dahil edildiler. Kuşçubaşı Eşref Bey'in gönüllü kuvvetleri çoğalmıştı ve Edirne'yi ele geçirmenin moraliyle gönüllü kuvvetlerin ilerleme ve savaş hevesi de artmıştı. Gönüllü kuvvetlerin Mustafapaşa istikametinde başlayan akınlarıyla, Bulgar toprağı sayılan bölgelere girilmiş ve Bulgar milis kuvvetleri bozguna uğratılmıştır.⁵⁹ Dört gün süren akınlar, Bulgarların ve Avrupa Devletlerinin protestosu ve Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa ve Vali Hacı Adil beyin emir ve müdahalesiyle Türk Kuvvetleri Edirne'ye geri çekilmiştir.⁶⁰ Bu arada ezici çoğunluğu Türk/İslam olan Trakya'nın, Bulgarların elinde kalmasına karşı çıkan Türker'le birlikte Rum, Ermeni ve Musevi temsilcilerden oluşan; hem bu demografik durumu hem de Bulgar işgali altındaki bölgede yapılan mezalimi anlatmak üzere bir Edirne Heyeti kurulmuştu. Heyet, Talat Paşa'dan aldığı talimat üzerine Avrupa merkezlerine giderek, Trakya'nın bu özelliğini anlatıp bölgenin Osmanlı Devleti'nde kalması doğrultusunda girişimlerde bulundu.⁶¹

⁵⁵ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 70; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 94.

⁵⁶ Fahri Belen, *a.g.e.*, s. 89; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 419; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 70; Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 62-63; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 164-165.

⁵⁷ Fahrettin Altay, *10. Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*, Eylem Yay., Ankara 2008, s. 68-72; Mahmut Belig Üzdil, *Balkan Savaşı'nda Çatalca ve Sağ Kanat Ordularının Harekâtı Savaşın Siyasi ve Psikolojik İncelemeleri*, Cilt I, II, III, Yayına Hazırlayan: Özlem Demireğen-Nurcan Aslan, ATASE Yay., Ankara 2006, s. 81-83; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 414.

⁵⁸ "Anadolu'nun en ücra köşesi Siirt'te savcılık yapan Abdülkadir Kemal'in yazdığına göre 'Edirne'yi askerlerimiz geri almış' haberi üzerine yüzlerce vatandaş evlerinin damına çıkarak sevinçten havaya saatlerce mermi atmış, bunlarda 300'ü 'meskun mahalde havaya ateş açmak' iddiasıyla mahkemeye verilmiştir." Aktaran: Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 74; Süleyman Kocabaş; "Batı Trakya Türk Devleti Nasıl Doğdu, Nasıl Öldü?", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 206, İstanbul 2004, s. 52-53.

⁵⁹ Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 174-175; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 67.

⁶⁰ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 70; Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 58; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 181.

⁶¹ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 71-72.

Bu arada Balkan devletleri, 10 Ağustos 1913'de Bükreş Antlaşması'nı imzalayarak aralarındaki savaşa son verdiler. Antlaşmaya göre; Yunan-Bulgar sınırı Serez ve Drama'nın kuzeyinden geçmekte ve Kavala'nın 30 km. kadar doğusunda, Mesta Karasu ağzında Ege'ye varmaktaydı.⁶² Böylece Batı Trakya Bulgarların eline geçmiş ve gönüllü kuvvetlerin Edirne'ye çekilmesinden sonra kını tükenmeyen Bulgarlar, Doğu Trakya'dan kovulmalarının acısını, Batı Trakya, Rodoplar ve Makedonya'da yaşayan Türk ve Müslümanlara akla gelmeyecek zulüm ve işkence yaparak intikam alıyorlardı. Edirne'ye gelen haberler tüyler ürperticiydi.⁶³ Doğu Trakya'nın kurtarılmasından sonra Batı Trakya'nın geleceği Osmanlı Hükümeti için ciddi kaygı sebebiydi ve hükümet, 19 Ağustos 1913'de Avrupa merkezlerindeki elçilerine haber vererek, Bulgar çetelerinin zulmü nedeniyle Meriç'in batısına küçük müfrezeler geçireceğini, bunun sınırı ihlal olarak algılanmamasını istedi.⁶⁴

Edirne ve çevresi Bulgarlardan temizlendiği sırada oldukça bol silah, cephane ve malzeme de ele geçirmişti. Eşref Bey'in Edirne'yi kurtaran azim ve cesareti, Türkün yeniden şahlanan kahramanlığı ile esarete düşen ve sırf Türk oldukları için insanlık dışı işkencelere maruz kalan Rodoplar, Batı Trakya, Makedonya'daki Türk ve Müslümanlar ile Batı Trakya'nın kurtarılması kaçınılmaz hale gelmişti.⁶⁵

5. Batı Trakya Türk Cumhuriyeti (BTTC)'nin Kuruluşu (Garbi Trakya Müstakilesi)

Enver Bey, kolordu emrinde bulunan ve başlarında Kuşçubaşı Eşref'in olduğu akıncı birliğinden, 116 kişilik bir müfrezeyi 15 Ağustos 1913'de Batı Trakya'ya (Ortaköy) gönderdi.⁶⁶ Umumi Çeteler Kumandanı unvanıyla, Batı Trakya'ya ilk giren 116 kişilik müfrezede, Eşref Bey'in kardeşleri Selim Sami ve Hacı Kaptan'da vardı.⁶⁷ İlk olarak Ortaköy'ün

⁶² Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 383; Fahri Belen, *a.g.e.*, s. 89; *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, s. 78; Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 78.

⁶³ Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 78; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 183-184.

⁶⁴ Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 79; Katrin Boekch, Çev: Mustafa Aydın, "Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Rusya ve Balkan Devletleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 167, İstanbul 2007, s. 90-91.

⁶⁵ Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 99. "Yunanistan'ın dokuz coğrafi bölgesinden biri olan Batı Trakya, doğuda Meriç Nehri ile Türkiye'den, batıda Mesta-Karasu Nehri ile Makedonya'dan ayrılmıştır. Kuzeyde Rodop Dağları ile Bulgaristan'dan ayrılmakta, güneyde Ege Denizi ile çevrili bulunmaktadır. Balkan Yarımadasının bir parçasını oluşturan Trakya; Karadeniz, Marmara Denizi ve Balkan-Rodop sıradağları arasında kalan arazi parçasının adıdır. Doğu Trakya, bugünkü Türkiye'nin Avrupa kıtasındaki arazisini teşkil etmektedir. Bunun dışındaki kısmı ise Batı Trakya olup 1913'te kurulan "Batı Trakya Hükümet-i Müstakilesi" sınırları esas alındığında, bir kısmı Yunanistan'ın, diğer kısmı Bulgaristan'ın sınırları içinde kalan bölgedir." Fatma Tunç Yaşar, *Batı Trakya Meriç'in Öbür Yakası*, İlke Yay., İstanbul 2005, s. 13.

⁶⁶ Tefik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 73.

⁶⁷ Cemal Paşa, "Hatıralar" eserinde, bu müfrezenin komutanın Süleyman Askeri Bey olduğunu söyler. Cemal Paşa, *Hatıralar*, s. 61; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 100.

alınmasından sonra; 1.200 kişilik Domuzciyef çetesi tarafından vahşice katledilen 400 Türkün cesedi ile karşılaşıldı. 93 km ileride Koşukavak'ta olduğu öğrenilen çete ile 16 Ağustos 1913'te büyük bir çatışma yaşadı. Çatışmadan sonra yakalanan çete başı Domuzciyef kurulan Halk Jürisinin kararı ile idam edildi.⁶⁸

Koşukavak çarpışmasında; 1.200 silah ele geçirildi ve Türklere dağıtıldı. Bu silahlarla bölgede yaşayan Türklere Milis Kuvvetler teşkil edildi. Bu acımasız çetenin imha edilmesi, dağlara gizlenmiş Türklere cesaret verdi.⁶⁹ Ayrıca, 18 Ağustos'ta Mestanlı'yı muharebesiz, 19 Ağustos'ta da bir Bulgar süvari alayı ile yapılan kısa bir muharebeden sonra Kırcaali ele geçirildi.⁷⁰ Kitle halinde gönüllü kuvvetlere katılan Türk/İslam milislerinden de 600 kişilik bir tabur teşkil edildi ve tabur komutanlığına Talat Paşa'nın dayısı atandı.⁷¹ Mestanlı ve Kırcaali'de yerli hükümet reisleri tayin edilerek akıncı müfrezelerinin geri aldığı üç kazada asayiş sağlandı.⁷²

Koşukavak, Mestanlı ve Kırcaali'nin ele geçirilmesi Başkumandanlıkça tasvip edilmeyince, Enver Bey de geri adım atmak zorunda kaldı. Gönülsüz de olsa akıncı müfrezesine; daha ileriye gidilmemesi, çekilmek üzere hazır beklenilmesi emrini verdi.

Akıncı Müfrezeler Komutanları da; onca çaba ve mücadeleden sonra, bu toprakların bırakılmasına razı değillerdi. Kuşçubaşı Eşref Bey, Batı Trakya'nın ele geçirilmesi için yeni kuvvetlere duyulan ihtiyacı ve gelişen siyasi durumu görüşmek üzere Enver Bey, 22 Ağustos 1913'te Ortaköy'de buluşarak; "*Batı Trakya'nın tamamının işgal edilmesi, gönüllü olarak Batı Trakya'ya geçmek üzere bazı subaylara özel izin verilmesi*" hususunu kararlaştırdılar.⁷³ Bu kararlar çoğunluğu Trabzon'daki tümenden ve diğer birliklerden gönüllü olarak Batı Trakya kuvvetlerine katılan subaylar şunlardı; Trabzon Redif Tümeni Kurmay Başkanı Binbaşı Süleyman Askeri Bey, bölüğü ile birlikte Yüzbaşı İlyas ve Üsteğmen Ömer Lütfi Bey, Yüzbaşı Akkâh Kasım Bey, Üsteğmen Arif Bey, Üsteğmen Fuat (Balkan) Bey, Teğmen Beykozlu Reşat Bey, Üsteğmen Sadık Bey, kendi nizamıye piyade bölüğü ile Yüzbaşı Beşiktaşlı Ekrem Bey, Yüzbaşı İhsan (Eryavuz) Bey, Manastırlı Hüsrev Sami Bey ve Çerkez Reşit (Çerkez Ethem'in ağabeyi), Yüzbaşı Yakup Cemil idi.⁷⁴

⁶⁸ Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 80-81; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 101; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 186-188; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 74.

⁶⁹ Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 189.

⁷⁰ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 74; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 191.

⁷¹ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 74; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 220.

⁷² Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 74; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 102.

⁷³ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 75; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 200-201.

⁷⁴ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 75-76; Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 64.

Ayrıca, Yüzbaşı Çolak İbrahim Bey, Yüzbaşı Kasık'lı Ali Rıza Bey, Yüzbaşı Hilmi Bey (Irak'ta şehit), Yüzbaşı Fahri (şehit), Üsteğmen Fahri Bey, Üsteğmen Manastırlı Halim (Irak'ta şehit), Üsteğmen İskeçeli Arif, Üsteğmen Şehreminli Sadık, Teğmen Nişantaşlı Sıtkı (şehit), Teğmen Filibe'li Halim Cevad Bey, Teğmen Beykoz'lu Hasan Bey, Teğmen Tahsin Bey, Teğmen Refik Bey, Teğmen Besim, Selim Sami (Eşref'in kardeşi), Çakır Efe, Sapanca'lı Hakkı Bey, Tatar Hasan, Cihangiroğlu İbrahim, Beşiktaşlı Kemal, Ahmet Kaptan (Eşref'in kardeşi), Giritli İsmail Kaptan, Karakaş İbrahim Bey, Silahçı Hüseyin Bey ve Karagümrük'ü Etem Nuri Bey, Mamaka Mustafa Kaptan, Said Kaptan katılmışlardır.⁷⁵

Batı Trakya Harekâtı'nın 2'nci safhası; Kırcaali'de 31 Ağustos 1913'te Türk Milis Kuvvetleriyle Dimitrief çetesi arasında kısa bir çatışmadan sonra Batı Trakya'nın merkezi olan Gümülcine'yi ele geçiren kuvvetlerimiz, daha sonra hızla Dimetoka'ya yöneldiler ve Dimetoka'daki Bulgar kuvvetlerinin direnci kırılınca teslim oldular.⁷⁶ Gümülcine'yi kurtaran Selim Sami ve Cihangiroğlu İbrahim Bey'in komutasındaki kuvvetler, 1 Eylül 1913'de İskeçe'yi de düşman işgalinden kurtardılar. İskeçe'de bol miktarda silah ve malzeme ele geçirilmiş ve artık Batı Trakya'da kurtarılacak bir tek Dedeağaç kalmıştı.⁷⁷ Sofulu ve Ferecik yakınlarında tutunmaya çalışan Bulgarlarla Türk Kuvvetleri arasında 22-23 Eylül'de kanlı çarpışmalar meydana gelmiş ve burada da tutunamayan Bulgarlar, o günlerde Yunan işgalindeki Dedeağaç'a sığınmışlardır.⁷⁸

Osmanlı Hükümeti'nin Batı Trakya'da daha fazla ilerlemek isteyen Eşref Bey'in fikrini benimsemeyişinin sonucu olarak; Eşref Bey ve arkadaşları ileri harekâtı durdurmak zorunda kaldılar. Osmanlı Devleti'nden istediği desteği alamayan Eşref ve Süleyman Askeri Bey ile gönüllü kuvvetler, buna karşılık 31 Ağustos 1913'de Batı Trakya Türk Cumhuriyeti (BTTC)'ni kurdular. Başkenti Gümülcine olan bu yeni Türk Devletinin yönetim şekli Cumhuriyet olarak benimsendi ve Devlet Başkanlığına müderris Salih Hoca getirildi.⁷⁹

⁷⁵ İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1913)*, TTK Basımevi, Ankara 1993, s. 43; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 208; Tefvik Bıyıklıoğlu'na göre, "İlk zamanlarda Süleyman Askeri Bey'in Erkânı Harbiye-i Umumiye Reisi unvanı taşıdığı anlaşılır. Ancak Cemal Paşa'ya göre harekâtın başından itibaren ipler şehit Süleyman askeri Bey'in elindedir." Aktaran: Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 82.

⁷⁶ Tefvik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 76; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 216-217.

⁷⁷ Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 113-114.

⁷⁸ Tefvik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 76; Nadir Yaz, *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yay., İstanbul 1986, s. 136-137.

⁷⁹ Tefvik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 78-79; "Gümülcine'de, evvelâ 'Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi' kurulmuş. Dedeağaç'ın alınmasından sonra bu isim 'Garbi Trakya Hükümeti Müstakilsî'ne çevrilmiştir. Bu iki zaman arasında, bazen, Batı Trakya hükümetine, 'Batı Trakya Hükümeti Milleyesi' dahi denmiştir. Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, s. 89; İsmet Görgülü, *On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1913)*, TTK Basımevi, Ankara 1993, s. 43; Nadir Yaz, *Ağlayan Batı Trakya*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yay., İstanbul 1986, s. 138.

Diğer taraftan Süleyman Askeri Bey'de, Erkan-ı Harbiye ve Garbi Trakya Hükümeti İcraiye Reisi olarak bütün yetkileri elinde bulundurarak hükümetin de üzerinde bir otoriteye sahip olmuştu.⁸⁰

Ayrıca, Yüzbaşı İhsan Bey Topçu Kuvvetleri Komutanı, Binbaşı İlyas Bey Süvari Kuvvetleri Komutanlığına, Sırcıfeli Ekrem ve İskeçeli Arif Beyler Akıncı Kuvvetleri Komutanlığına, Kısıklı Cemil Bey Hücum Tabur Komutanlığına, Milli Kuvvetler Komutanlığına Kuşçubaşı Eşref Sencer, Kuva-yi Milliye Müfrez Komutanlıklarına Manastırlı Hüsrev Sami-Cihan-giroğlu İbrahim üstlenirken, Üsteğmen Manastırlı Halim Bey'de Harekât Şube Müdürlüğüne atandı.⁸¹

Bu gelişmelere rağmen Türk Genelkurmay'ın 'geri dönün' emrini üzerine; Hükümet Reisi mühürlü, Kuşçubaşı Eşref Bey imzalı ve altında Süleyman Askeri Bey'in parafının olduğu 12 Eylül 1913 tarihli ve birer sureti; Babiali'ye, Başkomutanlığa, 10'uncu Kolordu Komutanı Hurşid Paşa'ya ve Kurmay Başkanı Yarbay Enver Bey'e gönderilen yazı özetle şöyle idi;

"O güne kadar yapılan harekâtı anlatmayı müteakip, Batı Trakya'dan geri çekilme sebepleri ve geri çekilmeden sonra Bulgarların buradaki Türk/İslam ahaliye zulüm yaptığını, bu nedenle tekrar harekete geçildiğini ve artık müstakil bir hükümet olduklarını, Osmanlı ile manevi ilişkileri saklı kalmak kaydıyla maddi ilişkilerini kestiklerini, hudutlarının; Mestakarasu'dan Bahrisedif sahilini takiben Dedeagaç'ta içerde Enez hududuna ve diğer taraftan da Sofulu, Dimetoka civarından Ortaköy'ün köprüsüne ve Bulgar hududunun eski hudutlarına ve oradan Kırcaali ile Aydoğmuş'dan eski hudutları da takiben Makas boğazı ve sabık hudut boyunca olduğunu, ülkeye girişlerin pasaportla olacağını ve uluslararası hukuk gereği hükümetlerine iltica edenlerin geri verilmeyeceğini ve Garbi Trakya Hükümeti Muvakkatesi'nin istiklalinin ilan edildiğini"

içeren cevap gönderildi.⁸²

Ayrıca Kuşçubaşı Eşref, Selim Sami ve Süleyman Askeri Bey'in imzalararak halka yayınladıkları "Gümülcine Mazlum Ahalisine" başlıklı bildiri şöyleydi:

⁸⁰ Tevfik Bıyıkhoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 77; Kader Özmen, "a.g.m.", s. 6; www.turkcebilgisi.com/cumhuriyet/ansiklopedi; Kazım Gültepe, "Batı Trakya'nın Dünü Bugünü ve Dehşet Saçan Yunan İdaresi", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 115, İstanbul 1996, s. 47-54; Bülent Atalay, "Yunanistan'ın Batı Trakya Çıkmazı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 104, İstanbul 1995, s. 20-24.

⁸¹ Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 113; İsmet Görgülü, *a.g.e.*, s. 44; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 220.

⁸² Tevfik Bıyıkhoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 78; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 123-126; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 170-173.

“Amacımız Bıçak Altında Bulunan Sizleri Kurtarmaktır!”

“...Bulgarların Türklerimize karşı göstermekle oldukları şeniâne mezalim dolayısıyla sabırlarınız tükenerek bıçakta ve kucakta bulunan masum halkı kurtarmak azmiye Garbi Trakya’yı işgale mecbur kaldık. Fakat ahvali hızırî siyasiyyemiz icabı Hükümeti Osmanîye bizim bu harekâtımızı muvafık bulmayarak bizi mene kalkıştı. Naçar harekete geçtik ve Gümülcine livası Türklerini tahlise geldik. Maalesef bu kere de hükümetimizce avdetimiz katiyetle emir olunmaktadır. Başla Rus olmak üzere bazı taraftan hükümetler bizim bu hareketimizi mütareke ahkâmına uygun bulmamaktadırlar. Hâlbuki burada bıçak altında can vermiş ve vermekte olan Türklerimizin hayat ve ismetleri hiçbir taraftan tahtı emniyet ve kefaletle bağlanmış değildir. Buna fikir yoran da bulunmamaktadır. Bu sebepten ve bundan böyle biz emirlerimizi vicdan ve ilhamlarımızı akıl ve mantık ve besaleti şahsiyyelerimizden almak ve ona göre harekete geçmek mecburiyetinde kalmış olduk. İşte bugünden itibaren muvakkat olarak teşkil eylediğimiz hükümeti muvakkatimizi Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi namına tahvil ile ilanı istiklâl eylediğimizi bilcümle hükümetlere ve âlemi insanîyete ilan eylemekle fahru şeref duyduğumuz ilan olunur. Tevfik ulu Allahımızdandır.”

[Mühür] (Garbi Trakya Teşkilatı Milliye Kumandanlığı)

Garbi Trakya Hükümeti	Umum Müfettişi	Umum Erkanı Harbiye
Milli Kuvvetler Reisi ve	Selim Sami	Reisi Süleyman Askeri
Umum Çeteler Kumandanı	Kumandanı Eşref ⁸³	

Dedeğaç Balkan Savaşları sırasında Yunanlılar tarafından işgal edilmişti. Trakya'nın Ege Denizi'ne tek çıkış yeri olması bakımından, çok önemli bir kentti. BTTC tarafından Dedeğaç'ın “Bir Türk kenti olduğu, Yunan kuvvetlerinin Dedeğaç'tan derhal çekilmesi” gerektiği, Yunan Hükümeti'ne iletildi ve Süleyman Askeri Bey komutasındaki kuvvetler de Dedeğaç'a doğru ilerlemeye başladı. Bunun üzerine Yunan kuvvetleri, 2 Ekim 1913'de Dedeğaç'tan çekildi ve Dedeğaç BTTC sınırlarına dahil edilmiş oldu.⁸⁴

Dedeğaç'ın alınmasıyla Batı Trakya Hükümeti, Avrupa ile ilişkilerde kritik ve zengin bir ticaret limanına kavuşmuş, ekonomik ve mali kaynaklara hâkimiyete önemli gelişmeler sağlamıştı. Batı Trakya Türk ordusunun 4 Ekim 1913'de mevcudu da 29.000 personele ulaşmıştı.⁸⁵

⁸³ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 79; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 122.

⁸⁴ ATASE Arşivi, Kls. 154, Dos. 135, Fih. 14 aktaran, *Balkan Harbi Kronolojisi*, s. 133.

⁸⁵ İsmet Görgülü, *a.g.e.*, s. 44; Süleyman Kocabaş, “Batı Trakya Türk Devleti Nasıl Doğdu, Nasıl Öldü?”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 206, İstanbul, 2004, s. 553-56; Işık Sadık Ahmet, “Batı Trakya”, *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 205, İstanbul 1999, s. 7-8.

Osmanlı Hükümeti'nin Batı Trakya'yı boşaltma emrine karşı yapılan bağımsızlık ilanı ve Dedeağaç'ın da geri alınması üzerine; Dedeağaç, Gümülcine, İskeçe ve Batı Trakya'nın her yerinde büyük bir zafer ilan edilerek, anılan yerlerde Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi'nin Ay Yıldızlı, yeşil-beyaz-siyah renkli milli bayrağı törenle resmi binalara çekildi.⁸⁶ Dede-ağaç'ın geri alınmasından sonra Batı Trakya Hükümeti, amaçlarını dış dünyaya da duyurmak istemekteydiler. Bunun için *Şamuel Karaso* adlı bir Musevi, resmi *Batı Trakya Ajansı'nı* kurdurdu ve Türkçe-Fransızca *İndependant* adlı bir gazete de çıkarmaya girişti.⁸⁷

Dede-ağaç'ın alınmasından sonra, Türk akıncılarının Batı Trakya'ya girmelerine neden olan katliamları görmezden gelen 'büyük devletler' Babıali'ye baskı yaparak Türk kuvvetlerinin bölgeden çekilmesini istediler. Enver Bey, Eşref Bey'e gönderdiği mektupta, Osmanlı Hükümeti'nin Batılı Devletlere "Meriç'i batıya doğru geçmeyeceklerine dair söz verdiği", bu söz sebebiyle kurtarılmış olan toprakları kabul etmeyeceklerini bildirmiş, hatta Harbiye Nazırı Ahmet İzzet Paşa'nın; "Bu mesuliyetsiz çeteciler geri gelmezlerse istifa edeceğimi" açıkladığını iletmış, Eşref Bey'in "Bağımsız bir Türk Devleti" fikrine katılmadığını da ilave etmiştir.⁸⁸

Eşref Bey ve arkadaşları, BTTC oluşumundan sonra dikkatleri çekmemek için geri planda kalmayı uygun görmüşlerdi. Onlar vatan ve millet sevgisi ile sadece görevlerinin gereğini yapıyor, Osmanlı Hükümeti'nin ve Avrupalı devletlerin dikkatini çekmemeye çalışıyorlardı. Ancak BTTC'nin Avrupalı büyük devletler tarafından tanınması için de girişimlerde bulunuyorlardı.⁸⁹

⁸⁶ Tefvik Bıyıklıoğlu, a.g.e., I. Cilt, s. 80; "Bu arada, Bıyıklıoğlu, Eşref Bey'i öne çıkarmasına karşın, Batı Trakya'daki Türk Genelkurmay'ının bu örtülü eyleminin asıl lideri olduğu ortaya çıkan Süleyman Askeri Bey, son gelişmelerle birlikte inisiyatif ele alır. O zamana kadar Garbi Trakya Hükümeti İcraiyesi Reisi ve Erkânı Harbiye-i Umumiye Reisi olarak görülen Süleyman Askeri Bey, Garbi Trakya Kuvâ-yı Milliye Kumandanı sıfat ve yetkisiyle, bütün Batı Trakya'nın savunmasından sorumlu en büyük kumandan olarak görev yapmaya başlar. Kuşçubaşı Eşref ise bu olaydan sonra Kuvâ-yı Milliye Müfettişi unvanıyla, Kuvâ-yı Milliye Kumandanı Süleyman Askeri Bey'in emrine girmeyi kabul eder.", Cemal Kutay, 1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti, s. 231.

⁸⁷ Tefvik Bıyıklıoğlu, a.g.e., I. Cilt, s. 81; Kazım Gültepe, "Batı Trakya'nın Dünü Bugünü ve Dehşet Saçan Yunan İdaresi", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 115, İstanbul 1996, s. 47-54; Bülent Atalay, "Yunanistan'ın Batı Trakya Çıkmazı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 104, İstanbul 1995, s. 20-24.

⁸⁸ Cemal Paşa, a.g.e., s. 64; Cemal Kutay, 1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti, s. 218-219.

⁸⁹ Ali Balkan Mete, a.g.e., s. 117; Süleyman Askeri Bey'in Fransızca olarak kaleme aldığı 12 Eylül 1913 tarihli bildiri şöyledir:

"...Asalet-ineab sefir cenahları,

"Bulgarların Türkleri ve Müslüman kardeşlerimize yaptıkları mezalimi gören ve feryat ve figanlar mı işitenler bulunmadı. Aldıran bile olmadı. Demet demet Müslümanlar doğranarak Koşukavak'ın Papash köyü deresinde Hâlâ kokmakta ve taaffünden yanlarına varlamamakta olan sekiz yüzü müteceviz boğazlanan bedbahtların kokusunu bile alan olmadı. Can gitti, ırz gitti, mal ise hesapta değil. Üstelik de geri kalan ihtiyar ve kadınlarla çocukların süngüler altında sürüklenerek kiliselere toplatılarak Hristiyan yapıldıklarından da kimseler güya haber alamadı. Şecaatin her türlüüne adeta göz yumuldu. İki el bir baş içindir dedik, naçar silahımıza sarıldık. Garbi Trakya halkım bu mezalimden kurtarmak için onları da silahlandırdık. Al-

BTTC'nin devletleşme çalışması hızlanmış, Yunan ve Bulgar posta pulları geçersiz sayılarak yerine, hükümet tarafından yeni pullar bastırılmış ve Posta-Telgraf İdaresi kurulmuştu.⁹⁰ Öte yandan, Batı Trakya'nın Bulgarlara karşı müdafaa etmek amacıyla savunma planları yapılmış ve askeri kuvvetler buna göre tertiplenmiştir. İstanbul'dan Eylül sonlarında 3.000 tüfek ve 500 sandık mermi getirilmiş, BTTC'nin silah ve cephane ihtiyaçları, gizlice Enver Bey tarafından temin edilmiştir. Ekim ayında ise devlet bütçesi hazırlanarak, asker sayısı 30.000 çıkartılmıştır. Bunların 6.000'i Osmanlı askerlerinden, geri kalan 24.000 ise bölgedeki Türk ahaliden oluşmuştur. Bütün bu gelişmeler bize devlet yönetim organlarının teker teker tesis edildiğini gösterirken, Türklerin teşkilatçılık özelliğini de ortaya koymaktadır.⁹¹

O sıralarda Gönüllü Kuvvetler kadrosunun önde gelen ve Darıdere'de 3.000 kişilik kuvvetin komutanı Yüzbaşı Yakup Cemil söz konusu süreci şöyle anlatır:

"Balkanlara hızla girip, kaybettiğimiz topraklarımızı geri almamız üzerine Düveli Muazzama derhal sadrazamın makamına koştular. Güya, Londra Antlaşması'nu tek taraflı olarak bozmuşuz, hemen işgal ettiğimiz topraklardan çıkmalıyız. Kim kimin toprağını işgal etmişti? İttihat ve Terakki'nin uygun görmesiyle Süleyman Askeri Bey, Eşref Kuşçubaşı, Çerkez Reşid, Sapançalı Hakkı ve Fehmi Beyler gibi arkadaşlarla Meriç'i geçip Trakya'ya daldık. Gümülcine, Kırcaali, Dimitoka gibi yerleri bir bir geri aldık. Serez'e de el atıp Yunan hududuna dayandık. Bulgarların Ege bağlantısını kesmiş olduk. Avrupa ayağa kalktı. Dış baskıları azaltmak için Garb-i Trakya Muvakkat Hükümeti'ni kurduk. Bu bir cumhuriyetti ve Türk Tarihinde bir ilki gerçekleştirmiştik. Bayrağımız vardı, başkentimiz Gümülcine'ydi, pul bile basturmuştuk."⁹²

Merkezi Gümülcine olan BTTC'yi; Yunanistan, Fransa, İtalya ve Avusturya tanıyınca, yeni devlet, uluslararası statü kazanmış oldu ve bu gelişme Sofya'da ve Osmanlı yönetiminde telaş yarattı.⁹³ Osmanlı yönetimi, Batı Trakya'ya gönüllü giden Türk subaylarını geri çağırdı. Bulgarlar da

lahımıza dayanarak ve benliğimize güvenerek bugünden itibaren İslam'ı, Hıristiyan'ı, Türk'ü, Bulgar'ı aynı hukuka malik olmak şartıyla Garbi Trakya Hükümeti Müstakilesi'ni ilan eylemiş olduk. Muvaffakiyet Allah'dan".

Mühür: Umum Trakya Hükümeti Milliye Riyaseti 1329
Eşref

⁹⁰ Kemal Şevket Batıbey, *Batı Trakya Türk Devleti*, Boğaziçi Yay., İstanbul 1979, s. 20; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 117; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 220.

⁹¹ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 83; Kader Özmen, "a.g.m.", s. 6.

⁹² Kader Özmen, "a.g.m.", s. 6-7.

⁹³ Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 117; Nadir Yaz, *a.g.e.*, s. 138; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 221.

boş durmayarak, sınıra kuvvet yığmaya başlamışlardı ve BTTC'de, Bulgarların bu yığınağına, 50 bin kişilik milis kuvveti teşkil ederek karşılık verdi.⁹⁴

Türk tarihinde ilk defa bağımsız bir cumhuriyetin kuruluşundan, Balkanlardaki Hıristiyan devletlerden ziyade, Osmanlı yönetimi endişeye düşmüştü. Osmanlı aydınlarının BTTC'ne katılıp görev almaları, BTTC'nin Osmanlı Devleti'ne rakip olacağı kaygısı, Osmanlı ordusundaki subayların BTTC ordusuna katılma heves ve arzuları, Osmanlı ordusunun silah ve cephanelerinin BTTC ordusuna verilmesi gibi sebeplerden dolayı Osmanlı Devleti endişe içindeydi.⁹⁵

Osmanlı Hükümeti'nin bu zimmi desteğinden cesaret alan Bulgarlar, yeni kurdukları ve başında General Toşef'in olduğu bir tümenle, 30 Eylül 1913'te BTTC'ye taarruz ettiler ve 1.000 civarında ölü vererek geri çekilmek zorunda kaldılar.⁹⁶ Bulgarların bu başarısızlığı üzerine Osmanlı Hükümeti'ne uluslararası baskı artmaya başladı ve Osmanlı Hükümeti, baskılardan bunalınca, Eşref Bey'i müzakere yapmak için İstanbul'a çağırdı. Yapılan tüm itirazlara rağmen; Osmanlı Hükümeti'nin almış olduğu karar çok üzücüydü ve Batı Trakya Bulgarlara teslim edilecekti ve Bulgarlar da Edirne sevdasından vazgeçecekti.⁹⁷

6. BTTC'nin Feshedilmesi

Osmanlı Devleti'nin, 29 Eylül 1913'de Bulgaristan'la imzaladığı İstanbul Antlaşması'yla, Meriç'in iki devlet arasında sınır olması, Edirne, Kırklareli ve Dimetoka'nın Osmanlı Devleti'ne verilmesi kabul edilmiş ve Batı Trakya Bulgaristan'a bırakılmıştır.⁹⁸ Ayrıca, 14 Kasım 1913'te de Yunanistan ile imzaladığı Atina antlaşmasıyla; Girit üzerinde hak iddia etmekten vazgeçilmiş, Ege adaları konusunda Londra Antlaşması'nın hükümleri kabul edilmiştir. Buna göre; Taşoz, İmroz (Gökçeada) ve Meis Adaları Osmanlı Devleti'ne, diğer adalar Yunanlılara, Balkan Savaşı'nın başında, geçici olarak İtalyanlara bırakılan On İki Ada İtalya'ya verilmiştir.⁹⁹

Batılı devletlerin tavsiyeleri doğrultusunda, Bulgaristan delegelerini İstanbul'a göndermiş ve sınır tespit çalışmalarına başlanılmıştır. Bu antlaşmaya göre; Osmanlı Devleti, 25 Ekim/Kasım 1913'e kadar, "Trakya'yı

⁹⁴ Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 118; Nadir Yaz, *a.g.e.*, s. 139.

⁹⁵ Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 216-217.

⁹⁶ Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 135-136.

⁹⁷ Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 64-65, "Cemal Paşa hatıralarında İstanbul'a Süleyman Askerî Bey'in çağrıldığını belirtmektedir."; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 231.

⁹⁸ *Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu*, s. 86; Hikmet Süer, *a.g.e.*, s. 325; *ATASE Arşivi*, Kls. 151, Dos. 126-A, Fih. 1, aktaran: *Balkan Harbi Kronolojisi*, s. 132; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I.Cilt, s. 96; Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 66-67.

⁹⁹ Yaşar Ertürk, *Adalar Denizi*, s. 85.

Bulgarlara teslim edeceğini taahhüt” ediyordu. Ayrıca Osmanlı Hükümeti, Batı Trakya'nın hiçbir direnişle karşılaşılmaksızın Bulgar birlikleri tarafından işgal edilmesine fiilen yardım edeceğini vaat etmişti. Buna karşılık da Bulgarlar, Batı Trakya Müslümanlarını pek çok haktan yararlandırmayı taahhüt etmiş ve hiçbir zulüm ile takibatta bulunmayacakları ve derhal genel af ilan edeceklerini vaat etmişlerdi.¹⁰⁰

30 Ekim 1913'de sessizce terk edilen Batı Trakya'dan dolayı Türk Milleti yastaydı ve Osmanlı Hükümeti'nin başka devletlerin etkisinde kalacak kadar basiretsiz ve vizyonsuz kişilerden oluşması, bütün bu gelişmelerin nedeni olarak görülüyordu. Osmanlı Hükümeti Bulgarlar üzerine ordu göndermektense, BTTC üzerine ordu göndermeyi düşünüyordu. Düşmana değil de, BTTC üzerine kuvvet gönderme tehdidi, Osmanlı Devleti'nin düştüğü acıklı durumun bir göstergesiydi.¹⁰¹

Osmanlı Devleti'nin baskıları üzerine, BTTC Hükümeti uzun müzakereler sonucu, “*Osmanlı Devleti ile savaşalım*” diye görüş belirtenlerin de bulunduğu bir ortamda, üzümlere tarihi kararı aldı.¹⁰² 56 günlük bir siyasi ömürden sonra BTTC Hükümeti, uluslararası hukuk kurallarına uygun şartlarla teslim edilecekti. Buna göre; Bulgarların BTTC halkına zulüm yapma ihtimallerine karşın, Osmanlı Devleti ile Bulgaristan anlaşma yapacak, Bulgaristan'ın Batı Trakya'yı işgalini Osmanlı Devleti temin edecek ve Türkiye'ye göç edecek Batı Trakyalılara Osmanlı Devleti yer göstererek yardımcı olacaktı.¹⁰³

İstanbul Antlaşması ile Batı Trakya'nın Bulgaristan'a Osmanlı Devleti eliyle terk edilmesi, Türkler arasında çok büyük üzüntü ve hayal kırıklığı yarattı. Direnci giderek kırılan Eşref Bey de sonunda ikna edildi. BTTC'nin tavsiye sürecinde hisleri ile değil, akıl ve mantığı ile hareket eden Eşref Bey'in Osmanlı Hükümeti'ne bir şartı vardı; “*Osmanlı'dan kaynaklanan tüm baskıların kaynağı olan Cemal Paşa, İstanbul'dan Batı Trakya'ya gelerek, toprakları Bulgarlara bizzat kendisi teslim etmesi idi.*”¹⁰⁴ Talat Paşa, Eşref Bey'in bu şartını kabul etmiş ve İstanbul'dan Edirne-Dimetoka-Dedeoğlu yoluyla Gümölcine'ye ve oradan da İskeçe'ye giden Cemal Paşa, bir gün sonra kendisine katılan Süleyman Askeri Bey'le birlikte Batı Trakya İcra Kuvvetleri Kumandanları'yla görüşür. Görüşmede, Bulgarların Batı Trakya'yı işgalleri hakkında şartlar kararlaştırılır ve kararlaştırılanlar, Cemal Paşa tarafından doğruca Bulgar generaline yazılır. Bu şartlar kabul edildikten sonra BTTC toprakları, General Lazarof ko-

¹⁰⁰ Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 90; Nadir Yaz, *a.g.e.*, s. 139; Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 67-72.

¹⁰¹ Nadir Yaz, *a.g.e.*, s. 140; Hikmet Öksüz, “Atatürk Döneminde Balkanların Durumu”, *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 107, İstanbul 1997, s. 91-98.

¹⁰² Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 144; Nadir Yaz, *a.g.e.*, s. 140.

¹⁰³ Nadir Yaz, *a.g.e.*, s. 141; Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 66.

¹⁰⁴ Nadir Yaz, *a.g.e.*, s. 141; Cemal Kutay, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, s. 231.

mutasındaki Bulgar kuvvetlerince, 30 Ekim 1913 tarihinde kadar işgal edilir.¹⁰⁵ Cemal Paşa da bir hafta sonra İstanbul'a döner.¹⁰⁶

Bu gelişme üzerine Batı Trakya Hükümeti ileri gelenleriyle Kuşçubaşı Eşref, Selim Sami, Çerkez Reşit ve onlarla birlikte gelmiş diğer Türk subayları da İstanbul'a dönmek zorunda kaldılar. Yine bu sırada Bulgar komitçileri Teodor Aleksandrov ve General Protoğrefle görüşmek üzere Sofya'ya gitmiş olan Süleyman Askeri Bey de bu haberi alınca İstanbul'a döner.¹⁰⁷

Yalnız Batı Trakya'da şekillenmekte olan bir Müslüman ve Türk mahalli idaresini tutmak bahanesiyle batıya yönelmek belki bir derece mümkün olur ve el altında bir iş yapılabilirdi. Ancak şurasında belirlemek gerekir ki, Dimetoka ve Frecik'in işgali bile Avrupa diplomatlarını yaygaraya verdi ve İstanbul Antlaşması'nın görüşmelerinde bu geçici hükümetin ortadan kaldırılmasına yardım etmek suretiyle Bulgarlara güler yüz gösterildi.¹⁰⁸

Babıâli Baskını'ndan sonra iktidarı doğrudan ele geçiren İttihat ve Terakki¹⁰⁹; İngiltere, Çarlık Rusya ve Fransa'dan oluşup Osmanlı Devleti'ne karşı hasmane tutumunu göstermekten de çekinmeyen İtilaf bloğuna Bulgaristan'ın da katılması halinde durumun daha savaşın başında felakete dönüşeceğini çok iyi biliyordu. Bu nedenle İT ileri gelenleri Bulgaristan'ı; içinde Osmanlı'nın da bulunduğu/bulunacağı Almanya/Avusturya-Macaristan'dan oluşan İttifak Devletleri safına çekmeye çalışıyordu. Bu gerçekleştiği takdirde, *subayına maaş dahi veremeyen* Osmanlı Devleti, müttefikleri ile karadan birleşecek ve özellikle Almanya'dan askeri/ekonomik yardım alabilecekti. Nitekim, 4 yıl süren I. Dünya Harbi'nin sonunda Osmanlı Devleti'nin Mütareke istemek zorunda kalmasının nedeni de İtilaf bloğunun Bulgar cephesini çökertip neredeyse İstanbul kapılarına dayanmalarıdır. Eğer ittihatçıların Batı Trakya ile ilgili 1913 sonlarındaki bu tasarrufu olmasaydı, Osmanlı Devleti 1918 sonlarında karşılaşacağı söz konusu felakete daha 1914'lerde yüz yüze gelebilecekti.¹¹⁰

Sonuç

Batı Trakya ve Doğu Rodoplarda; bir avuç gönüllü Türk kahramanının öncülüğünde kurulan BTTC sayesinde evinde, tarlasında rahat oturan, çalışan Türk halkı hiç beklemediği bir zamanda, kendilerine bu im-

¹⁰⁵ www.turkcebilgisi.com/cumhuriyet/ansiklopedi; Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 66; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 88.

¹⁰⁶ Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 66; Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 86.

¹⁰⁷ Tevfik Bıyıklıoğlu, *a.g.e.*, I. Cilt, s. 90.

¹⁰⁸ Mahmut Belig Uzdil, *Balkan Savaşı'nda Çatalca ve Sağ Kanat Ordularının Harekâtı Savaşın Siyasi ve Psikolojik İncelemeleri*, Cilt: I, II, III, Yayına Hazırlayan: Özlem Demireğen, Nurcahan Aslan, ATASE Yay., Ankara 2006, s. 83.

¹⁰⁹ Cemal Paşa, *a.g.e.*, s. 6-7.

¹¹⁰ Ahmet Efe, *a.g.e.*, s. 91; Ali Balkan Mete, *a.g.e.*, s. 146.

kan ve hakları sağlayan Eşref Bey ve onun kahraman arkadaşlarını, göz yaşları içerisinde uğurlama talihsizliğini yaşadılar. Cemal Paşa'da Bulgar kumandanı Toşefe bu kutsal toprakları, uğruna binlerce kahraman Türk evladının şehit olduğu, bu ata yadigarı güzelim coğrafyayı teslim etmek, hatta diyebiliriz ki hediye etmek üzere Gümölcine'ye gelmiştir.

Böylece büyük hayal ve ümitlerle kurulan BTTC, 25 Ekim 1913'te, 56 günlük bir siyasi geçmişten sonra, tarih sahnesinden çekilmiş oldu. Uzun zamandır masa başında kaybeden Türkler, bir kere daha kaybetmiş, İttihat ve Terakki yöneticilerine bu küçük Türk Devleti'ni zorla feshettirmişlerdi.

Tarihçi Cemal Kutay'ın dediği gibi; "BTTC, acze, çöküşe ve ihanete karşı hayır diyebilenlerin kükreğini, ömrü kısa, fakat çok şerefli ve büyük bir Türk Cumhuriyeti'ni içine sığdırabilmişlerinin öyküsüdür. Hayır, öyküsü değil tam tarihidir."

Kaynaklar

1912-1913 Balkan Harbinde Türk-Bulgar Harbi, Kırklareli Harekâtı, Bulgaristan Genelkurmayı, Cilt: II, Çev: Murat Tunca, Gnkur. Yay., Ankara, 1943.

Ahmet, Işık Sadık, "Batı Trakya", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 205, İstanbul, 1999.

Alaysa, Kadir, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi, Şark Ordusu, Birinci Çatalca Muharebesi*, Cilt: II, Kp. 1, ATASE Yay., Ankara, 1993.

Altay, Fahrettin, *10 Yıl Savaş ve Sonrası 1912-1922*, Eylem Yay., Ankara, 2008.

Andonyan, Aram, *Balkan Harbi Tarihi*, Çev: Zavan Biberyan, Sander Yay., İstanbul, 1975.

Atalay, Bülent, "Yunanistan'ın Batı Trakya Çıkmazı", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 104, İstanbul, 1995.

ATASE Arşivi, Kls. 130, Dos. 39, Fih. 30-5.

Aydemir, Şevket Süreyya, *Enver Paşa*, Cilt: II, Remzi Kitabevi, İstanbul, 1999.

Balkan Harbi Kronolojisi, ATASE Yay., Ankara, 1999.

Balkan Harbi'nde 3'üncü Ordu, ATASE Yay., Ankara, 1991.

Batıbey, Kemal Şevket, *Batı Trakya Türk Devleti*, Boğaziçi Yay., İstanbul, 1979.

Bayur, Yusuf Hikmet, *Türk İnkılap Tarihi, Balkan Savaşları*, Cilt: II, Ks. 2, TTK Yay., Ankara, 1943.

Belen, Fahri, *1912-1913 Balkan Savaşı*, Cilt: I, Harp Akademisi Basımevi, İstanbul, 1971.

Boekch, Katrin, Çev: Mustafa Aydın, "Birinci Dünya Savaşı Arifesinde Rusya ve Balkan Devletleri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 167, İstanbul, 2007.

Büyüktuğrul, Arif, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi, Osmanlı, Deniz Harekâtı 1912-1913*, Cilt: VII, ATASE Yay., Ankara, 1993.

Cemal Paşa, *Hatıralar*, Çağdaş Yay., İstanbul, 1977.

Cihan, Süleyman Sefer, *Balkan Savaşı ve 1913 Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yay., İstanbul.

Efe, Ahmet, *Kuşçubaşı Eşref*, Bengi Yay., İstanbul, 2007.

Ersü, (E) Tümg. Hüsnü, *Balkan Savaşı'nda Şarköy Çıkarması ve Bolayır Muharebeleri*, Yayına Hazırlayan: Ahmet Tetik-Çiğdem Aksu, ATASE Yay., Ankara, 2006.

Ertürk, Yaşar, *Adalar Denizi'nde Türk-Yunan Mücadelesi*, IQ Yay., İstanbul, 2008.

Ertürk, Yaşar, *Büyük Oyunun Eski Perdesi, Doğu, Güneydoğu ve Musul Üçgeni (1918-1923)*, IQ Yay., İstanbul, 2008.

Görgülü, İsmet, *On Yıllık Harbin Kadrosu (1912-1913)*, TTK Basımevi, Ankara, 1993.

Gültepe, Kazım, "Batı Trakya'nın Dünü Bugünü ve Dehşet Saçan Yunan İdaresi", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 115, İstanbul, 1996.

Gündüz, Ahmet, "Balkanlarda Panslavizm Faaliyetleri ve Osmanlı Devletine Etkileri", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 137, İstanbul, 2002.

Halaçoğlu, Yusuf ve Halit Eren, "Batı Trakya", *İslam Ansiklopedisi*, Cilt: 5, TDV Yay., İstanbul.

Hallı, Reşat, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi 1912-1913, Vardar Ordusu ve Ustruma Kolordusu*, Cilt: III, Ks. 1, ATASE Yay., Ankara, 1993.

Jelavich, Barbara, *Balkan Tarihi 20. Yüzyıl*, Cilt: II, Küre Yay., İstanbul, 2006.

Kaban, Sadi, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi, Edirne Kalesi Etrafındaki Muharebeler*, Cilt: II, Ks. 3, ATASE Yay., Ankara, 1993.

Kağan, Hakan, *Kuşçubaşı Eşref İmparatorluğun Son Akşamı*, Timaş Yay., İstanbul, 2008.

Kara, Adem, *Bağımsızlığa Giden Yol Türk İnkılap Tarihi*, IQ Yay., İstanbul, 2007.

Kocabaş Süleyman, "Batı Trakya Türk Devleti Nasıl Doğdu, Nasıl Öldü?", *Türk Dünyası Tarih Kültür Dergisi*, Sayı: 206, İstanbul, 2004.

Kuşçubaşı, Eşref, *Hayber'de Türk Cengi*, Arba Yay., İstanbul, 1997.

Kutay, Cemal, *1913'de Garbi Trakya'da İlk Türk Cumhuriyeti*, Tarih Yay., İstanbul, 1962.

Kutay, Cemal, *Trablusgarp'ta Bir Avuç Kahraman*, Ercan Yay., İstanbul, 1963.

Melek, Kemal, *İngiliz Belgeleriyle Musul Sorunu*, Üçdal Neşriyat, İstanbul, 1983.

Metel, Ali Balkan, *Balkan Savaşı ve Batı Trakya Türk Cumhuriyeti*, Yeni Batı Trakya Dergisi Yay., S. 7, İstanbul.

Muhtar, Mahmud, *Balkan Harbi*, Tercüman Gazetesi Yay., İstanbul, 1979.

Öksüz, Hikmet, "Atatürk Döneminde Balkanların Durumu", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 107, İstanbul, 1997.

Özdal, Barış, "Osmanlı İmparatorluğunun Taraf Olduğu Uluslararası Antlaşmalar İtibarıyla Ermeni Sorunu 1918-1922", *Güvenlik ve Strateji Dergisi*, S. 4, SAREM Yay., Ankara, 2007.

Özmen, Kader, *Dağılma Döneminin Medar-ı İftiharları: Rodop Muvakatsi ve Garbi Trakya Müstakilesi Örnekleri*, s. 2-3.

Segay, Reşat, *XIX. ve XX. Yüzyıllarda Büyük Devletlerin Yayılma Siyasetleri ve Milletlerarası Önemli Meseleler*, Türkiye İş Bankası Yay., İstanbul, 1972.

Selahattin, Mehmet, *Bildiklerim, Muhalif Hatıralar*, Vadi Yay., Ankara, 2006.

Stoddord, Philip Hendrick, *Teşkilat-ı Mahsusa*, Arma Yay., İstanbul, 2003.

Süer, Hikmet, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Balkan Harbi, Şark Ordusu, İkinci Çatalca Muharebesi ve Şarköy Çıkarması*, Cilt: II, Ks. 2, Kp. 2, ATASE Yay., Ankara, 1993.

Şimşir, Bilal, *Bulgaristan Türkleri*, Bilgi Yay., İstanbul, 1986.

Terzioğlu, Ayşe, "I. Balkan Savaşı ve Edirne'nin Bulgarlar Tarafından İşgali", *Türk Dünyası Araştırmaları Dergisi*, Sayı: 157, İstanbul, 2005.

Uzdil, Mahmut Belig, *Balkan Savaşı'nda Çatalca ve Sağ Kanat Ordularının Harekâtı Savaşın Siyasi ve Psikolojik İncelemeleri*, Cilt: I, II, III, Yayına Hazırlayan: Özlem Demireğen-Nurcan Aslan, ATASE Yay., Ankara, 2006.

Yaşar, Fatma Tunç, *Batı Trakya Meriç'in Öbür Yakası*, İlke Yay., İstanbul, 2005.

Yaşar, Raif-Kabasakal, Hüseyin, *Türk Silahlı Kuvvetler Tarihi Osmanlı Devleti Balkan Harbi (1912-1913) Garp Ordusu Yunan Cephe Harekâtı*, Cilt: III, Ks. 2, ATASE Yay., Ankara, 1993.

Yiğitgüden, (E) Tümğ Ali Remzi, *Balkan Savaşı'nda Edirne Kale Muharebeleri*, Cilt: I-II, Yayına Hazırlayan: Zekeriya Türkmen-Betül Turan-Atike Kaptan-Özlem Demireğen-Tuğba Kılıç, ATASE Yay., Ankara, 2006.

www.turansam.org/makale.php?id=124.

www.turkcebilgisi.com/cumhuriyet/anslikopedi/bat%C4%B1_tarkya_t5C3%BCrk

www.wikipedia.org/wiki/1K%C3%BC3%A7%BCK_kaynarca_Antla%C5%9Fmas5C4%B1

www.wittenbtt.d.org/index.php?option=com...task... - Almanya